

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Zanedbávání výuky v době pandemie covid-19 z pohledu pracovníka OSPOD

Bakalářská práce

Autor: Renata Košková, DiS.
Studijní program: Speciální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Ing. Marta Kozdas, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Renata Košková, DiS.

Studium: P20K0356

Studijní program: B0111A190019 Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika

Název bakalářské práce: **Zanedbávání výuky v době pandemie covid-19 z pohledu pracovníka OSPOD**

Název bakalářské práce AJ: Neglect of compulsory schooling during covid-19 pandemic from the point of view of a social worker

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je popsat specifika zanedbávání výuky v době pandemie covid-19 u dětí mladšího školního věku z pohledu pracovníka OSPOD. Teoretická část definuje problematiku školní docházky, specifík distanční a hybridní výuky, možnosti intervence ze strany OSPOD.

Praktická část je realizována formou kvalitativně orientovaného výzkumného šetření s cílem zjistit možné příčiny zanedbávání vzdělávání v rodinách sledovaných orgánem sociálně právní ochrany dětí.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.

BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011, 260 s. ISBN 978-80-7387-436-0.

SVOBODOVÁ, Zuzana. *Konflikty ve škole: od prevence k řešení*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, VI, 108 s. Řízení školy. ISBN 978-80-7676-154-4.

BASLEROVÁ, Pavlína, Jan MICHALÍK a Lenka FELCMANOVÁ. *Katalog podpůrných opatření: obecná část : pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání. 2., přepracované a rozšířené vydání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, 281 s. ISBN 978-80-244-5717-8.

SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD, 2007, 140 s. ISBN 978-80-86633-81-7.

Zadávací pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.

Oponent: Mgr. Ing. Marta Kozdas, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 9.12.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Zanedbávání výuky v době pandemie covid-19 z pohledu pracovníka OSPOD* vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. 5. 2024

Renata Košková, DiS.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Martinu Kalibovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích.

Anotace

KOŠKOVÁ, Renata. Zanedbávání výuky v době pandemie Covid-19 z pohledu pracovníka OSPOD. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 68 s. Bakalářská závěrečná práce.

Cílem bakalářské práce je popsat specifika zanedbávání výuky v době pandemie covid-19 u dětí mladšího školního věku z pohledu pracovníka OSPOD. Teoretická část definuje problematiku školní docházky, specifík distanční a hybridní výuky, možnosti intervence ze strany OSPOD.

Praktická část je realizována formou kvalitativně orientovaného výzkumného šetření s cílem zjistit možné příčiny zanedbávání vzdělávání v rodinách sledovaných orgánem sociálně právní ochrany dětí.

Klíčová slova: distanční výuka, zanedbávání výuky, sociálně právní ochrana dětí

Annotation

KOŠKOVÁ, Renata. *Investigation into the neglect of education during the covid-19 pandemic from the perspective of an OSPOD worker*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 68 p. Bachelor thesis.

Investigating the specifics of educational neglect during COVID-19, this thesis utilizes an OSPOD worker perspective. It examines school attendance issues, analyzes the unique challenges of remote and blended learning models, and explores potential intervention strategies for OSPOD workers.

The practical component of this thesis employs qualitative research methods to identify potential causes of educational neglect in families monitored by child protective services.

Keywords: distance education, neglect, social and legal protection of children

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 10. 5. 2024

Podpis studenta: [Renata Košková, DiS.](#)

Obsah

Úvod.....	10
1 Školní docházka a její problematika.....	12
2 Vzdělávání v době pandemie covid-19.....	15
2.1 Metody a formy výuky.....	17
2.1.1 Prezenční forma výuky.....	18
2.1.2 Kombinovaná forma výuky.....	19
2.1.3 Smíšená neboli hybridní výuka.....	20
2.1.4 Distanční formy výuky.....	20
3 Možnosti intervence.....	28
3.1 Základní školy.....	28
3.2 Pedagogicko-psychologické poradny.....	30
3.3 Střediska výchovné péče.....	30
3.4 Sociálně aktivizační služba.....	30
3.5 Orgán sociálně právní ochrany dětí.....	31
3.6 Obecní úřady – přestupková řízení.....	34
3.7 Úřady práce – sociální dávky.....	35
3.8 Trestní řízení.....	35
4 Empirická část – kvalitativní výzkum.....	36
4.1 Úvod do výzkumné části.....	36
4.2 Metodologie.....	36
4.3 Formulace výzkumného problému.....	37
4.3.1 Cíl výzkumného šetření.....	37
4.4 Výzkumný vzorek.....	38
4.5 Presentace případových studií.....	38
4.5.1 Studie č. 1: Jakub.....	38
4.5.2 Studie č. 2: Pavel.....	41

4.5.3	Studie č. 3: Ivana	44
4.5.4	Studie č. 4: Pavlína	50
4.6	Analýza případových studií.....	52
4.7	Diskuze.....	59
Závěr	63
Seznam použitých zdrojů.....		64
Seznam použitých zkratk		68
Přílohy.....		69

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou zanedbávání výuky v době pandemie covid-19 z pohledu pracovníka oddělení sociálně právní ochrany dětí. Toto téma bylo vybráno s ohledem na autorčinu pracovní pozici jako odborné sociální pracovnice s desetiletou praxí v daném odvětví.

Pandemie vyvolaná virem SARS-CoV-2 způsobila celosvětovou krizi, což vedlo k vyhlášení nouzového stavu v České republice a k přijetí řady opatření na omezení šíření viru. Ministerstvem zdravotnictví bylo přijato několik opatření, včetně toho, kterým byla zakázána osobní přítomnost žáků a studentů ve školách od 11. března 2020. Školní zařízení byla opakovaně uzavírána a otevírána v průběhu let 2020 a 2021 v závislosti na epidemiologické situaci a rozhodnutí vlády ČR.

Pandemie měla zásadní dopad na vzdělávání po celém světě, včetně České republiky. Distanční vzdělávání, dříve běžné na vysokých školách, se stalo novým standardem pro všechny žáky a studenty základních i středních škol. Přejít na distanční výuku vyžadoval rychlou adaptaci a přinášel nové výzvy pro školy, učitele, žáky i jejich rodiny. Jednalo se o novou situaci, která přinášela řadu úskalí. Učitelé museli rychle přizpůsobit výukové metody a materiály, tak aby byli vhodné pro online prostředí. Děti plnící povinnou školní docházku po nuceném uzavření škol musely přejít na distanční výuku prostřednictvím online platform a vzdělávacích aplikací. Došlo k jejich separaci od vrstevníků a učitelů, což mohlo mít negativní dopady na duševní zdraví. Rodiče se stali klíčovými aktéry v organizaci distanční výuky. Museli zajistit technické vybavení pro své děti, pomoci s ovládním počítače nebo tabletu, s připojením k internetu, ale také udržet denní režim dítěte, motivaci a pozornost svých dětí. Ze dne na den se ocitli v roli „učitele“. Sami si znovu připomněli učivo, které si již často nepamatovali. Děti po nich vyžadovaly podporu a pomoc například se zapojením používané techniky, či se znovu vysvětlením probíraného učiva. Důležité bylo vytvořit dítěti rozvrh dne s přestávkami a časem pro odpočinek a hru. Vytvořit klidné a příjemné prostředí bez rušivých faktorů jako je například televize. Pro vícečlenné rodiny, které žijí v menších bytech, toto bylo celkem nemožné. Pro úspěšné zvládnutí distanční výuky dětí na prvním stupni základních škol byla komunikace rodičů s učiteli. Učitelé mohli rodičům poskytnout potřebné informace, materiály a podporu při vzdělávání dětí doma. Rovněž také sdělit jasná očekávání od vzájemné spolupráce a pravidelně poskytovat zpětnou vazbu. Mnoho rodičů

mělo drobnější či závažnější potíže se zvládnutím distanční výuky svých dětí. V této době školy řešily problémy, kdy žáci neodevzdávali zadané úkoly, nepřihlašovali se na online výuku a ze strany rodičů nezaznamenali potřebnou spolupráci a součinnost. Pokud intervence ze strany školy nebyla úspěšná, obracely se na oddělení sociálně právní ochrany s podněty o zanedbávání výuky a s žádostmi o součinnost.

Bakalářská práce je zaměřena na žáky prvního stupně základních škol, neboť se jedná o děti mladšího školního věku, u nichž se předpokládá, že bez pomoci rodičů nejsou schopni plnit zadané úkoly a podpora rodičů je velice důležitá. V teoretické části se zaměřím na vymezení školní docházky, jakým způsobem probíhalo vzdělávání v době pandemie covid-19, jaké byly používány metody a formy výuky včetně možnosti intervence. Empirická část se prostřednictvím popsáním několika kazuistik zaměřuje na zjištění příčin zanedbávání školní výuky u dětí mladšího školního věku, které byly řešeny oddělením sociálně právní ochrany dětí a dále s ohledem na již poměrně dlouhou dobu od uplynutí opatření také na zjištění, zda se jednalo o jednorázovou situaci případně, zda v těchto rodinách nadále dochází k zanedbávání povinné školní docházky.

1 Školní docházka a její problematika

Motto: „Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat“ (Jan Ámos Komenský).

Vzdělání je základním lidským právem. Mělo by být dostupné pro všechny jedince bez jakékoliv formy diskriminace. Žádné dítě by nemělo být zbaveno příležitosti navštěvovat školu a všechny děti by měly mít rovnocennou možnost plného rozvoje svého vzdělání. Organizace spojených národů (OSN) vytváří klíčovou legislativu mezinárodních práv, kde právo na vzdělání je zakotveno ve článku 26 všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948. Dle deklarace má každý právo na vzdělání, v počátečních stupních by mělo být bezplatné, směřující k plnému rozvoji lidské osobnosti, posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Vzdělání by mělo přispívat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a skupinami, bez ohledu na rasové a náboženské odlišnosti, a mělo by podporovat aktivity směřující k udržení míru. (United Nations human rights, 1995)

S právem na vzdělání je také důležité zmínit Úmluvu o právech dítěte, která byla přijata dne 20. 11. 1989, která zdůrazňuje právo dítěte na vzdělání ve 3 odstavcích článku 28. (Dušková et al., 2021, s. 409)

V rámci vnitrostátního právního systému je právo na vzdělání zakotveno v listině základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů), která tvoří součást ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod představuje klíčový právní dokument v České republice, který se zabývá respektováním lidských práv. Ve článku 33 je uvedeno, že každý jednotlivec má právo na vzdělání, přičemž školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání na základních a středních školách a v souladu se schopnostmi občana a možnosti společnosti, také na vysokých školách. Zákon stanoví i za jakých podmínek je možné zřizovat jiné než státní školy a vyučovat na nich a kdy mají občané právo na pomoc státu při studiu. (Ústava ČR, 2021, s. 20)

Základní školy poskytují povinné základní vzdělání dětem ve věku od 6 do 15 let. Povinná školní docházka je ukončena nejdéle na konci školního roku, ve kterém žák dosáhl sedmnáctého roku věku. Plynule navazuje na předškolní vzdělávání. Při základních školách mohou být zřizované přípravné třídy, které jsou určené pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do

přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Základní vzdělávání zahrnuje primární (1. – 5. ročník) a nižší sekundární (6. – 9. ročník) vzdělávání a trvá 9 let. Dítě do školy nastupuje ve školním roce následujícím po dni, kdy dosáhlo šestého roku věku, pokud nemá odklad a je tedy dostatečně duševně a tělesně vyspělé. Po úspěšném absolvování 5. nebo 7. ročníku základní školy mají žáci možnost být přijati na tzv. víceleté gymnázium nebo osmiletou konzervatoř. Přijetí závisí na úspěšném absolvování přijímacího řízení. Žáci obdrží vysvědčení, jako potvrzení o úspěšném absolvování základního vzdělávání. (zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Žákem se nazývá jedinec ve fázi vzdělávání, nezávisle na věku, který je objektem výuky. V české terminologii se toto označení používá pro dítě, které chodí do základní školy. (Průcha et al., 2013, s. 316)

Zákonným zástupcem nezletilého dítěte jsou zpravidla oba rodiče, což vyplývá z rodičovské odpovědnosti. Tato odpovědnost náleží oběma rodičům, ledaže by jim byla rozhodnutím soudu omezena. Při výkonu rodičovské odpovědnosti se řídí zájmy dítěte a vzájemnou shodou. Rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě v právních jednáních, kde není právně způsobilé. Oba rodiče mohou společně zastupovat dítě, ale každý z nich může jednat i individuálně. V případě, že žádný z rodičů nevykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Toto jmenování probíhá bez zbytečného odkladu po zjištění, že je poručník potřebný. Poručníkem může být pouze svéprávná osoba, která prokazatelně zaručuje, že má schopnosti a prostředky pro řádný výkon této role. Před jmenováním poručníka soud zkoumá, zda jmenování není v rozporu se zájmy dítěte. (zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Podle ustanovení § 22 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů) mají žáci, studenti za povinnost pravidelně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat, dodržovat školní a vnitřní řád, předpisy a pokyny školy týkající se ochrany zdraví a bezpečnosti a plnit pokyny pedagogických pracovníků škol. Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků mají za povinnost zajistit řádnou docházku žáka do školy či školského zařízení. Na výzvu ředitele školy nebo zařízení jsou též povinni osobně se zúčastnit jednání týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka. Dále mají povinnost informovat školu a zařízení o změnách ve zdravotním stavu, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly ovlivnit průběh vzdělávání. Také musí

předkládat důvody nepřítomnosti dítěte či žáka ve vyučování v souladu se školním řádem. Kromě toho jsou povinni oznámit škole relevantní informace podle § 28 odst. 2 a 3, a všechny další údaje, které jsou významné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte, včetně případných změn v těchto údajích.

Dne 24. srpna 2020 nabyla účinnosti novela školského zákona, vyhlášená pod č. 349/2020 Sb., která stanovila specifická pravidla pro vzdělávání žáků distančním způsobem v situacích mimořádného uzavření škol nebo omezení přítomnosti žáků ve školách. Žáci základních škol byli povinni se touto metodou vzdělávat, a školy byly povinny poskytovat distanční vzdělávání. (zákon č. 349/2020 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Školní docházku dítěte sleduje třídní učitel a v případě podezření na neúčast žáka nebo nedostatečné doložení důvodu absence se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka, případně může o spolupráci požádat příslušný správní orgán. Prevence neúčasti žáků ve vyučování, způsoby omlouvání jejich nepřítomnosti, řešení situací, kdy žáci nejsou řádně omluveni, a postupy příslušných subjektů jsou detailně popsány v „Metodickém doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování“, čj. MSMT-780/2024-1 ze dne 5. února 2024, který nahradil „Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“, č. j. MSMT-10194/2002-14 ze dne 11. března 2002. Rovněž může škola využít „Metodického doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků“, čj. MSMT-3301/2013 ze dne 3. prosince 2013, které stanovuje průběh řešení rizikového chování žáků a poskytuje formuláře k záznamu jejího postupu.

2 Vzdělávání v době pandemie covid-19

V období let 2020 až 2021, se po celém světě šířilo onemocnění vyvolané novým typem koronaviru označovaným jako SARS-CoV-2.

V reakci na závažnost situace vyhlásila vláda České republiky dne 12. března 2020 nouzový stav na 30 dnů. Toto rozhodnutí přineslo krizová opatření s cílem ochránit občany a zamezit šíření nákazy. Obyvatelé byli povinni respektovat různá opatření, včetně zákazu vstupu do určitých objektů, omezení kulturních, sportovních a společenských akcí, a omezení pohybu na území ČR. (Sbírka zákonů, 2020)

Ministerstvo zdravotnictví (2020) dne 10. března 2020 vyhlásilo mimořádné opatření, kterým byla s účinností od 11. března 2020 zakázána osobní přítomnost žáků a studentů základních, středních a vyšších odborných škol ve školách a školských zařízeních a dalších případných akcích pořádaných těmito školami. Studenti vysokých škol se nesměli účastnit hromadných forem výuky a zkoušek. Studenti se mohli osobně účastnit klinické a praktické výuky a praxí. Zákaz osobní přítomnosti se týkal také žáků základních uměleckých škol, jazykových škol, jednoletých kurzů cizích jazyků s denní výukou a zájmového vzdělávání. (Ministerstvo zdravotnictví, 2020)

Opatření se postupně rozvolňovalo od 20. dubna 2020, kdy se zpočátku týkalo žáků 9. ročníků základních škol a maturantů. V souvislosti se šířením nemoci covid-19 bylo bezprostředně po jednání rady státu s účinností od 14. října 2020 znovu rozhodnuto o opětovném zákazu osobní přítomnosti žáků na vysokých, středních a základních školách. Školy byly otevřeny pro žáky 1. a 2. ročníků a speciálních škol dne 18. listopadu 2020 a následně pro další třídy.

Z důvodů mimořádných opatření v souvislosti s covid-19 byly během školních let 2019/2020 a 2020/2021 opakovaně uzavírány a otevírány mateřské, základní, střední a vysoké školy. Protiepidemická opatření nikdy neovlivnila školský systém jako celek, a zpětně je obtížné se v těchto zákazech a výjimkách orientovat, proto uvádím stručný přehled klíčových termínů:

„V roce 2020:

11. března uzavření všech škol kromě MŠ

20. dubna možný návrat posledních ročníků VŠ (skupiny do 5 studentů)
27. dubna možný návrat všech ročníků VŠ – konzultace ve skupinách max. 5 studentů
11. května návrat: 9 ročníky ŽŠ a závěrečné ročníky SŠ, konzervatoře, VOŠ (dobrovolně), všechny ročníky VŠ dle rozhodnutí VŠ (max. 15 osob)
25. května návrat: 1. stupně (dobrovolně, max. 15 žáků)
1. června návrat praktické výuky na SŠ, konz., VOŠ (dobrovolně)
8. června návrat všech ročníků 2. st. ZŠ, SŠ, konz., VOŠ – konzultace a třídnické hodiny (dobrovolně, max. 15 žáků)
12. října uzavření SŠ, konz. a VOŠ
14. října uzavření ZŠ, SŠ, konz. a VOŠ
18. listopadu návrat 1. a 2. ročníku ZŠ
25. listopadu návrat závěrečných ročníků SŠ, konz., VOŠ + praktická výuka ve všech ročnících SŠ, konz., VOŠ, VŠ – praktická výuka v posledních ročnících dle rozhodnutí VŠ (do 20 studentů)
30. listopadu návrat 3. – 5. a 9. ročníku ZŠ, 2. stupeň rotační výuka
7. prosince SŠ, konz. a VŠ rotační výuka, VŠ – praktická výuka ve všech ročnících, prezenční výuka v 1. ročnících dle rozhodnutí VŠ
21. a 22. prosince ZŠ, SŠ volno, VŠ – praktická výuka v posledních ročnících dle rozhodnutí VŠ (do 20 studentů)

V roce 2021

4. ledna otevřeny pouze MŠ a 1. a 2. ročníky ZŠ, ostatní ročníky a vzdělávací úrovně uzavřeny (opatření platilo od 27. prosince 2020, ale prakticky se uplatnilo od 4. ledna)
1. března všechny školy uzavřeny
12. dubna otevřeny MŠ (poslední ročník – skupiny do 15 dětí) a přípravné třídy, 1. stupeň ZŠ – rotační výuka (běžná výuka přípravné třídy a malé školy)

19. dubna možnost skupinové výuky žáků ohrožených školním neúspěchem na 2. stupni ZŠ
26. dubna část krajů – plná výuka v MŠ, celá ČR – praktická výuka SŠ, konz. a VOŠ, VŠ – praktická výuka v posledních ročnících dle rozhodnutí VŠ
3. května polovina krajů – plně otevřeny MŠ, rotační výuka na 2. stupni ZŠ
10. května všechny kraje – plně otevřeny MŠ, rotační výuka na 2. stupni ZŠ, VŠ – většina krajů – praktická výuka ve všech ročnících VŠ (na většině vysokých škol ve druhé polovině května začíná zkuškové období, již se tedy nepočítá s otevřením)
17. května celá ČR – plně otevřen 1. stupeň, polovina krajů – plně otevřen 2. stupeň ZŠ, VŠ – všechny kraje – praktická výuka
24. května všechny kraje – plně otevřen 2. stupeň ZŠ i SŠ, konz., VOŠ“

(Tichý, 2021)

Na dokreslení změn jsou v příloze uvedeny tři přehledné tabulky vypracované MŠMT obsahující termíny, kdy byla školská zařízení uzavřena. Tabulky o přehledu provozu škol tvoří přílohu č. 1., 2. a 3.

V důsledku těchto opatření bylo nutné přeorganizovat výukové formy a metody a přistoupit k alternativním formám vzdělávání, které budou podrobněji popsány v následující části.

2.1 Metody a formy výuky

Metody a formy výuky jsou klíčovými prvky pedagogického procesu pro efektivní vzdělávání. Jejich vhodná kombinace umožňuje dosáhnout optimálního výsledku ve výuce. Výuková metoda je systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných edukačních cílů. Jejím účelem je zprostředkovat žákům učivo a usnadnit jeho učení. Každá metoda klade odlišné nároky na aktivitu žáků, samostatnost a tvořivost. Existuje mnoho různých metod a forem výuky, které pedagogové mohou používat k efektivnímu předávání informací a podpoře učení žáků.

2.1.1 Prezenční forma výuky

Podle H. Zlámalové (2002, s. 3) lze prezenční studium definovat jako formu výuky, při které je vyžadována fyzická účast studentů ve výuce. Tato forma výuky zahrnuje přímý kontakt mezi učitelem a žákem během výuky, což je dobře vystiženo anglickým výrazem „face to face“ studium. Prezenční studium může mít různé varianty, nejedná se pouze o denní studium, ale i večerní, externí a dálkové. Zlámalová (2002, s. 3) zdůrazňuje, že při prezenčním vyučování je klíčová možnost přímého zprostředkování učiva učitelem, který svou autoritou a pedagogickými zkušenostmi určuje obsah a způsob učení žáků.

V § 25 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů) je uvedeno, že základní vzdělání se uskutečňuje v denní formě. Střední a vyšší odborné vzdělávání může probíhat ve formě denního, večerního, dálkového, distančního a kombinovaného studia.

Prezenční forma studia je nejčastěji využívanou metodou výuky za normálních podmínek. Tato forma výuky zahrnuje přítomnost vzdělavatele a vzdělávaných na jednom společném místě, kde dochází k předávání obsahu a vysvětlování. S prezenční formou výuky se setkala většina z nás na základní a střední škole, ať už formou denních nebo večerních hodin či dálkového studia. (Zlámalová, 2008, s. 16)

Autoři Čáp a Mareš (2001, s. 280) podotýkají, že pro žáka jsou kromě učitele a rodičů důležití i vrstevníci, kteří poskytují příležitost k interakci a komunikaci. Prezenční forma výuky tak umožňuje žákům rozvíjet sociální dovednosti a plnit různé sociální role.

Podle J. Čápa a Mareše (2001, s. 390) nelze předpokládat, že pokud poskytneme žákovi kvalitní a podrobnou zpětnou vazbu ohledně jeho učení, automaticky dokáže extrahovat všechny informace, které do ní byly začleněny. Práce s tímto druhem informací je pro něj stále nová, učí se hodnotit zdroj zpětné vazby, její spolehlivost a porozumět jejímu účelu. Žák musí získat dovednosti k analýze údajů, zjistit jaké informace přináší, jaký je jejich význam a jak je nejlépe využít. Je obecně známo, že hodnocení žákovi práce může mít dvě hlavní podoby: sumativní a formativní. Sumativní hodnocení je závěrečné, souhrnné, vyhodnocuje rozsáhlejší období práce a uzavírá se známkou. Tato hodnocení ovlivňuje veřejné vnímání žákova úspěchu nebo neúspěchu a poskytuje informaci, zda může postoupit dál či nikoliv. Na rozdíl od toho je formativní hodnocení spíše částečné

a průběžné. Zaměřuje se na menší část žákovi práce a nemusí se vyjádřit prostřednictvím známky. Poskytuje podrobnější zpětnou vazbu. Jeho dopad není tak vážný, má spíše povahu pracovního nástroje a není určeno pro veřejnost.

Přestože prezenční forma výuky má své výhody, Zlámalová (2008, s. 32) upozorňuje i na možné nevýhody, jako je organizace vyučovací hodiny jako organizační formy, která může snižovat motivaci žáků a pozornost, a to jak ze strany žáků, tak učitelů. Samotný žák nemá možnost volit postup studia ani se zaměřovat na obsahové pasáže, které jsou pro něj klíčové a zajímavé. Tempo studia je stanoveno pedagogem, což může znamenat, že žák buď nestíhá, nebo je zdržován ostatními. Někdy se žák stydí ptát pedagoga na otázky před ostatními spolužáky, aby nepůsobil jako „hlupák“. Navíc ostatní studenti mohou žáka rozptylovat a zpomalovat ho v rozvoji.

Celkově lze říci, že prezenční forma výuky je stále nejfrekventovanějším způsobem vzdělávání, který umožňuje přímý kontakt mezi učitelem a žákem, a tím poskytuje prostředí pro osobní interakci, komunikaci a rozvoj sociálních dovedností žáků.

2.1.2 Kombinovaná forma výuky

Kombinovaný studijní režim spojuje přímou výuku s individuální přípravou studentů. Je navržen pro ty zájemce, kteří pracují a chtějí si rozšířit své vzdělání. Zůstává při něm zachována pravidelná účast na výuce, avšak není tak častá jako v případě prezenčního studia a obvykle není povinná. Výuka probíhá ve formě bloků, které se obvykle konají v pátek nebo sobotu přibližně dvakrát měsíčně. Podobně jako u distančního studia, i zde má samostatné studium doporučených materiálů významnou roli. Výhodou této studijní formy je možnost větší flexibility při koordinaci svého osobního, rodinného a pracovního života při studiu. Na druhé straně jsou zde vyšší nároky na schopnost jednotlivce v oblasti samostatného studia.

V literatuře se objevuje pojem „blended learning“, který označuje formu studia, kde se kombinuje prezenční výuka s „e-learningem“. Jedná se o typ kombinovaného studia, kde vzdálené části jsou prováděny pouze elektronicky v určeném online prostředí. (Zlámalová, 2008, s. 18)

2.1.3 Smíšená neboli hybridní výuka

Pokud opatření omezující osobní účast ve škole například z důvodu nemoci nebo karantény, zasáhne více než 50 % žáků v konkrétní třídě, studijní skupině nebo oddělení (dále jen „třída“), je škola povinna poskytovat distanční vzdělávání i pro ty žáky, kterým je osobní účast na prezenční výuce zakázána. Ostatní žáci pokračují v prezenční výuce. Takováto forma výuky, kdy jedna skupina má prezenční výuku, zatímco druhá má distanční výuku se nazývá „smíšená“ někdy také „hybridní“. Pokud se opatření či karanténa týká pouze omezeného počtu dětí konkrétní třídy, škola postupuje obdobně jako v situaci, kdy jsou žáci nepřítomní ve škole např. z důvodu nemoci, a výuka probíhá standardním způsobem formou prezenční výuky. Případně může být uzavřena celá škola. (MŠMT, 2020, s. 7)

Způsob realizace smíšené výuky závisí na podmínkách školy. Smíšenou výuku nelze zajistit pouze vysíláním prezenční výuky nepřítomným žákům, neboť se tyto dva způsoby výuky od sebe v mnohém liší. Zejména ve způsobu řízení aktivit jednotlivých žáků ve třídě a online, délce výukové jednotky zejména u žáků na prvním stupni ZŠ. Pokud to personální kapacity umožňují, je vhodné organizovat smíšenou výuku ve spolupráci s dalšími pedagogickými pracovníky, např. s vychovateli nebo asistenty pedagoga, kteří mohou učitelé pomáhat při realizaci výuky, plnit jeho pokyny, vykonávat dohled či poskytovat žákům pomoc při plnění úkolů. Mohou být zapojeni do činností v prezenční i online výuce. (MŠMT, 2020, s. 7-8)

2.1.4 Distanční formy výuky

Dle Zlámalové (2008, s. 17) je distanční vzdělávání „*multimediální forma řízeného samostatného studia, které je koordinováno vzdělávací institucí a v němž jsou vyučující resp. konzultanti (tutoři) v průběhu vzdělávání trvale nebo převážně fyzicky odděleni od vzdělávaných. Multimediálnost zde znamená využití všech dostupných a účelných didaktických prvků a technických prostředků, kterými lze prezentovat učivo, komunikovat se studujícími, provádět průběžné hodnocení studijních pokroků a případně také hodnotit závěrečné výsledky studia. Aktuální a efektivní podporou distančního studia je metoda eLearning*“.

V oblasti distančního vzdělávání, ať už tradičního nebo s podporou e-learningu, je činnost tutora jednou z nejnáročnějších. Tutor plní roli hlavního edukačního pracovníka

v systému distančního vzdělávání. Je propojovacím článkem mezi studujícím a vzdělávací institucí, funguje jako pomocník a poradce pro studenty. Dále je metodickým zprostředkovatelem a hodnotitelem průběžných výsledků studia. Činnost tutora má významný dopad na efektivitu distančního vzdělávání. (Bednaříková, 2013, s.43)

Kopecký, Szotkowski, Kubala a kol. (2021, s. 11) uvádí, že pandemie covid-19 měla výrazný vliv na zavádění digitálních technologií do výuky. Učitelé na základních školách byli nuceni přejít na distanční vzdělávání, což vedlo k aktivnímu používání online technologií, které předtím nebyly běžně využívány. Vznikly také databáze vzdělávacího obsahu a návody na používání.

Mezi základní znaky distančního vzdělávání Zounek (2009, s. 46-47) řadí individualizaci a flexibilitu, jejíž princip spočívá v poskytování široké a variabilní nabídky studijních možností. Což zahrnuje pružné upravování rozvrhu vzdělávacích kurzů a také možnost měnit či aktualizovat jejich obsah. Samostatnost ve studiu je postavena na předpokladu, že student je schopen zvládnout daný předmět bez přímé asistence učitele. To znamená, že jsou nezbytné speciální učební materiály obsahující nejen logicky strukturované učivo, ale také zpětnou vazbu a cvičení, přičemž formální zpracování těchto materiálů musí být odpovídající. Další charakteristikou distančního vzdělávání je multimediálnost, která vychází z principu názornosti, který podporuje proces učení. Multimediálnost označuje rozmanité způsoby prezentace učiva, včetně textu, fotografií a videí, a také komunikace mezi účastníky vzdělávacího procesu. Klíčovou roli v distančním studiu hraje podpora studujících, protože studenti nejsou pravidelně v kontaktu s učiteli či vzdělávací institucí. Tato podpora se týká všech aspektů učení, zahrnuje evidence studijního postupu a poskytuje například i psychologické poradenství.

V pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 55) se uvádí, že distanční vzdělávání představuje formu studia prostřednictvím médií, jako jsou telefon, počítač, internet atd. Je založeno na samostatném učení účastníků, kteří jsou řízeni specializovanou institucí, a není spojeno s přímým osobním kontaktem mezi studenty a učiteli. Vzdělávání účastníků zajišťují připravené učební materiály a jiné metody podpory a hodnocení, které umožňují individuální přístup a asistenci lektorů, tutorů. Distanční vzdělávání se využívá v rámci systému otevřené univerzity a také v distančním a kombinovaném studiu na vysokých školách.

Přestože existují publikace, které se distanční formou výuky zabývají, tak se věnují spíše oblasti vzdělávání žáků středních, vyšších, vysokých škol případně celoživotnímu vzdělávání. Pro učitele základních škol se klíčovými dokumenty k organizaci a formě výuky v době distančního vzdělávání staly metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) nebo České školní inspekce (dále jen ČŠI).

Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem, vydané MŠMT v září 2020, byl klíčovým dokumentem pro učitele a vedení škol při implementaci distanční výuky. Obsahuje informativní, doporučující a závazné části včetně legislativního rámce. Kromě tohoto hlavního dokumentu vydalo MŠMT další materiály k distančnímu vzdělávání. V březnu 2021 „Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy“, ve stejném období i „Návrat žáků do škol“ nebo v dubnu 2021 „Zpráva z mimořádného šetření MŠMT k distanční výuce žáků v základním vzdělávání“.

Od jara 2020 Česká školní inspekce aktivně monitorovala a hodnotila efektivitu distančního vzdělávání a na základě těchto průběžných sledování vydala několik dokumentů. Mezi klíčové patří „Zkušenosti žáků a učitelů základních škol s distanční výukou ve 2. pololetí školního roku 2019/2020“ (listopad 2020), „Podmínky pro distanční výuku českých žáků v mezinárodním srovnání“ (leden 2021). Dalším významným dokumentem je tematická zpráva „Distanční vzdělávání v základních a středních školách“ (březen 2021), která shrnuje zjištění a reflexi formy distančního vzdělávání na školách od zahájení této výuky.

Distanční vzdělávání zahrnuje nejen samotný proces učení a jeho účastníky, ale také celkovou organizaci vzdělávacího procesu, včetně aktivit, které škola provádí při poskytování této formy vzdělávání. Informační a komunikační technologie (dále jen „ITC“) mají široké využití v rámci vzdělávacího procesu a slouží též k administrativním účelům, evidenci studentů a podpoře jejich studijních aktivit. (Zounek, 2009, s. 47)

Zlámalová (2008, s. 129) uvádí, že e-learning je efektivní podpora distančního vzdělávání. „*Představuje multimediální a didaktickou podporu vzdělávacího procesu, využívající informační a komunikační technologie pro dosažení vyšší kvality a efektivity vzdělávání.*“

V odborné literatuře se vyskytuje mnoho různorodých definic e-learningu. Kopecký (2006, s. 6) je rozlišuje na základě toho, zda e-learning definují v širším nebo užším slova

smyslu. V širším slova smyslu ji Kopecký pojímá jako „*multimediální podporu vzdělávacího procesu za použití moderních informačních a komunikačních technologií, jejichž primárním úkolem je zvýšit kvalitu a dostupnost vzdělávání*“. E-learning v užším slova smyslu definuje jako „*vzdělávání, které je podporované moderními technologiemi a které je realizováno prostřednictvím počítačových sítí – intranetu a zejména Internetu*“. (tamtéž, s. 6)

Distanční vzdělávání může včlenit e-learning do svých vzdělávacích strategií nejen praktickým využitím ITC prostředků ve výuce, ale také čerpáním poznatků teorie a výzkumu e-learningu. (Zounek, 2009, s. 47)

E-learning je vzdělávací proces, který využívá informační a komunikační technologie k vytváření kurzů, distribuci studijních materiálů, komunikaci mezi studenty a učiteli a řízení výuky. Existuje v několika základních formách, které poskytují vzdělávací obsah v elektronické podobě. Obvykle se e-learning dělí do dvou základních kategorií: online a offline. (Kopecký, 2006, s. 9)

Obr. 1 Základní formy e-learningu (Kopecký, 2006, s. 9)

Vzdělávání distančním způsobem může probíhat online nebo offline. Dle metodického doporučení MŠMT o vzdělávání distančním způsobem by se škola vždy měla snažit přizpůsobit distanční výuku individuálním potřebám dětí, žáků nebo studentů a také personálním a technickým možnostem. Ředitel školy rozhoduje o konkrétních pravidlech organizace výuky (smíšené, distanční a prezenční) s ohledem na aktuální možnosti a podmínky školy. (MŠMT, 2020, s. 8)

Online výuka je obecně označována jako způsob vzdělávání na dálku, který probíhá zpravidla prostřednictvím internetu a je podporován digitálními technologiemi a softwarovými nástroji. Rozlišujeme synchronní a asynchronní online výuku. Při synchronní výuce je učitel s žáky propojen v reálném čase, zpravidla prostřednictvím nějaké komunikační platformy (např. Microsoft Teams, Google Meet) a pracují na stejném nebo podobném úkolu. Hodiny probíhají podle předem stanoveného rozvrhu pomocí videokonferenčních nástrojů (např. chatování, virtuální telefonování či videokonference). Výhodou je, že učitel má přehled o průběhu vzdělávání, které je jednotné a časově vymezené, probíhá interakce mezi učitelem a žáky, podporuje k učení a pomáhá překonávat obtíže spojené se sociální izolací. Náročnější je vhodně přizpůsobit obsah probíraného tempu všech účastníků. Tato forma vzdělávání vyžaduje kvalitní internetové připojení a technické vybavení. Asynchronní výuka probíhá nezávisle na čase. Umožňuje dětem, žákům, studentům pracovat na úkolech ve vlastním tempu a v čase, který si sami zvolí. V této formě se v online prostoru nesetkávají současně. Pro asynchronní výuku se využívají různé platformy, portály a aplikace, školní informační systémy, systémy pro řízení výuky, e-maily které slouží nejen k samotnému vzdělávání, ale také k zadávání úkolů a poskytování zpětné vazby. Vypracované úkoly odevzdávají žáci ve stanoveném termínu. Tato forma umožňuje velkou míru individualizace a je vhodná tam, kde nelze zabezpečit stejné podmínky pro všechny. Mladší žáci mohou u této formy potřebovat více přímé komunikace s učitelem či podporu rodiče, zatímco starší žáci mohou preferovat komunikaci se spolužáky. (MŠMT, 2020, s. 8-9)

Offline výuka označuje způsob vzdělávání, který nepotřebuje připojení k internetu a většinou nevyužívá digitální technologie. Úkoly jsou zadávány písemně, telefonicky nebo osobně. Často jde o samostudium a plnění úkolů z učebnic, učebních materiálů nebo pracovních listů. Může také zahrnovat praktické úkoly prováděné v domácím prostředí, jako je příprava jídla, práce na zahradě umělecká tvorba nebo vytváření portfolia apod. Výhodou offline výuky je, že nemá nároky na technické vybavení a digitální kompetence účastníků. Je vhodná pro nejmladší děti a žáky z nízkého socioekonomického prostředí či u těch, kde je vhodné se více zaměřovat na praktické činnosti. Učitelé však musí věnovat zvýšenou pozornost monitorování zapojení všech dětí a žáků, poskytování kvalitní studijní podpory a poskytování zpětné vazby. Offline výuka také může sloužit jako prospěšné zpestření online výuky. (MŠMT, 2020, s. 9-10)

MŠMT vydalo metodické doporučení pro školy k distanční výuce a duševnímu zdraví, ve kterém přináší základní informace a doporučení pro online výuku, individuální konzultace a péči o zdraví. Klíčovým aspektem se stává rovnováha, neboť výuka na dálku je odlišná od běžné situace a nelze ji realizovat přenesením rozvrhu do online prostředí. Je důležité, aby byly společné i samostatné učební aktivity v rovnováze. Přílišný rozsah synchronní online výuky je pro žáky i pedagogy velmi náročný a nepřináší očekávané výsledky ve vzdělání. Výuka prostřednictvím videokonference je pro žáky zvláště obtížná, neboť kromě udržení pozornosti a soustředění vyžaduje silné digitální dovednosti, zejména u mladších dětí. Klíčové je mít klidné domácí prostředí, aby se žáci mohli plně koncentrovat. Naopak, asynchronní metody online výuky se osvědčily, neboť umožňují lépe přizpůsobit vzdělávání individuálním potřebám žáků. MŠMT také doporučuje, aby obě tyto formy výuky byly doplňovány offline aktivitami v co nejširším spektru předmětů. (MŠMT, 2021)

V důsledku uzavření škol zahájila Česká televize vysílání vzdělávacích pořadů pro distanční výuku. První z pořadů měl název Učitelka, zaměřoval se na výuku žáků prvního stupně a byl vysílán každé všední ráno živě. V odpoledních hodinách stejný kanál přinášel pořad Odpoledka, orientovaný na výuku žáků druhého stupně. Obsahem Odpoledky byly různé pořady zabývající se zeměpisem, dějepisem, přírodopisem a fyzikou. Pořad Škola doma, zaměřený na pomoc žákům devátých tříd při přípravě na přijímací zkoušky na střední školy z českého jazyka a literatury a z matematiky, byl živě vysílán dvakrát týdně.

Hodnocení absence při distanční výuce se zaměřuje na účast vzdělávání a dosažené výsledky, spíše než na čas strávený ve vzdělávacích aktivitách. Například při asynchronní nebo offline výuce není důležité, kdy a jak rychle žák nebo student pracuje. Klíčové je, zda dodržuje termíny odevzdávání úkolů nebo výstupů a projevuje snahu splnit pokyny. V synchronní výuce je nepřipojení k online přenosu považováno za absenci, pokud není individuálně dohodnuto jiná forma, a to buď s žákem, nebo s jeho zákonným zástupcem. Omluvená absence by neměla být důvodem pro snížení hodnocení. Pravidla pro omlouvání absencí obecně platí stejně jako pro prezenční výuku, s tím, že školní řád upravuje podrobnosti podle školského zákona. (MŠMT, 2020, s. 5)

Podle Kopeckého (2006, s. 14-21) přináší e-learning několik výhod. Jednou z klíčových je neomezený přístup k informacím, který není vázán na čas ani místo, což umožňuje studentům připojit se k síti odkudkoliv a kdykoliv. Omezení se vyskytují pouze

v technickém vybavení, jako je rychlost internetového připojení, výkon počítače nebo využití e-learningového serveru. Efektivnost e-learningu je minimálně srovnatelná s tradiční prezenční výukou. Multimediální distanční materiály, které jsou dostupné online, umožňují lepší vnímání a zapamatování informací. Další výhodou je možnost okamžité aktualizace informací, která může probíhat současně s vývojem daného vědního oboru. Vyšší smyslová percepce, kdy je kromě sluchu zapojen i zrak. Zapojení interaktivního multimediálního textu, který po studujícím vyžaduje určitou míru zapojení, aktivity. Umožňuje propracovanou verifikaci získaných zkušeností, formou testů, které jsou hodnoceny pomocí bodů a procentuální úspěšnosti či seminárními pracemi, které jsou hodnoceny převážně slovně. Z dlouhodobějšího hlediska je tato forma časově i finančně méně náročná. Další nespornou výhodou je možnost plnění úkolů vlastním tempem. Aby nedocházelo k izolaci studujícího je podporována komunikace zejména asynchronní formou (emaily, chaty, apod.)

Zlámalová (2008, s. 33-34) upozorňuje na nevýhody při distančním způsobu studia, zejména na nedostatečnou motivaci studujících, postupnou ztrátu nadšení z počáteční velké flexibility a individualizace distančního studia, pocit osamocení, malé studijní dovednosti a návyky, nedostatek času na realizaci studia, nevhodnost pro každého.

Kopecký (2006, s. 20-21) jako další nevýhody uvádí, zvýšené nebezpečí závislosti studujícího na technologickém zabezpečení, neboť při realizaci online vzdělávání je nutné být připojený k internetu, nekompatibilitu a nízkou míru standardizace e-learningových programů, nevhodnost pro určité typy vzdělávání a určité typy žáků, vysoké počáteční náklady na tvorbu obsahu.

Organizace OSN pro drogy a kriminalitu (dále jen „UNODC“) upozorňuje, že s narůstajícím časem, který děti tráví online, se zvyšuje jejich ohrožení stát se obětí kybernetické kriminality. Publikace s názvem „Online Zoo“, přeložená do různých jazyků motivuje děti pozitivními příběhy o tom, jak čelit různým výzvám online prostředí. UNODC ve svém boji proti kyberkriminalitě se snaží o vytvoření bezpečnějšího internetu. UNODC zdůrazňuje, že čím rychleji budou děti informovány o možných úskalích internetu, tím lépe budou připraveny řešit potenciální problémy, kterým mohou čelit. (United Nations, 2020)

Berki (2014, s. 5) uvádí, že *„úkolem školy je vést žáky (a také učitele) v rámci jedné z etap celoživotního vzdělávání k efektivnímu užívání technologií tak, aby neohrožovaly jejich*

zdraví (ať již fyzické nebo psychické), ale naopak jim přinášely užitek a radost.“
Neboť je patrné, že informační a komunikační technologie se staly součástí běžného i pracovního života a škola jako jedno ze vzdělávacích prostředí se nemůže tvářit, že neexistují.

3 Možnosti intervence

Přechod na distanční vzdělávání byl pro děti, rodiče i učitele náročným úkolem, na tuto situaci nebylo možné se předem dostatečně připravit. Uzavření škol a přechod na distanční vzdělávání přinesl řadu problémů. Pro mladší žáky, kteří nejsou plně samostatní, nebylo učení distančním způsobem jednoduché, potřebovaly podporu rodičů.

Zásadní při řešení zanedbávání výuky obecně nejenom v době pandemie covid-19 je důkladné zjištění příčin. Tedy z jakého důvodu se žák online vyučování nezúčastnil, nevypracovává zadané úkoly apod. Porozumět individualitě žáka, navázat spolupráci s rodiči či jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte a případně dalšími institucemi, které mohou přispět k řešení situace. Úzká spolupráce mezi rodinou a školou případně další institucemi je nezbytná.

3.1 Základní školy

Hlavním cílem je poskytnout dětem základní vzdělání, dovednosti a znalosti v různých oblastech. Zaměřují se na celkový rozvoj dětí a přípravu na další stupeň vzdělávání. Základní škola také poskytuje vhodné prostředí pro socializaci dětí, kdy se vzájemně setkávají, učí spolupracovat, komunikovat a rozvíjet sociální dovednosti. Na některých základních školách je k dispozici školní psycholog, který poskytuje podporu a pomoc dětem, jejich rodičům a učitelům. Cílem školního psychologa je podpořit celkový rozvoj studentů a posílit jejich psychické a emocionální zdraví.

V případě záškoláctví postupuje škola v souladu s Metodickým doporučením MPSV k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování čj. MSMT-780/2024-1 ze dne 5. 2. 2024, které nahradilo metodický pokyn čj. 10 194/2002-14 ze dne 11. března 2002.

Třídní učitel má na starosti evidenci školní docházky a v případě podezření na záškoláctví se nejprve obrací na jeho zákonného zástupce. Je klíčové předcházet jakémukoli rizikovému a nežádoucímu chování žáků ve školách již v jejich počátcích. Uspořádání osobní schůzky mezi třídním učitelem a zákonnými zástupci žáků je důležitým krokem při řešení situace. Během tohoto setkání je doporučeno informovat zákonné zástupce o organizaci školního roku dané třídy, včetně platných školních pravidel. Je také důležité zdůraznit význam pravidelné školní docházky žáka a poskytnout informace

o poradenských službách poskytovaných školou a dalšími poradenskými zařízeními fungujícími v daném regionu. (MŠMT, 2024, s. 5)

Při neomluvené absenci do 10 hodin u žáků 1. stupně a do 12 hodin u žáků 2. stupně a středních škol škola kontaktuje zákonného zástupce a věc řeší s ním. Při delší neomluvené absenci svolá ředitel školy školní výchovnou komisi. Výchovné komise se účastní ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik prevence a případně další odborníci, kteří již třeba s rodinou spolupracují. Průběh a závěry jednání jsou zaznamenány ve zprávě, kterou všichni podepíší. Nepřítomnost nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci je také zaznamenáno. Každý účastník obdrží kopii zápisu. Setkání se zákonnými zástupci je vhodné dle potřeby opakovat. (MŠMT, 2024, s. 8)

Pokud dochází k časté nepřítomnosti žáka a škola má podezření na zanedbávání povinné školní docházky může vyžadovat potvrzení od lékaře. Zákonný zástupce následně při omlouvání nepřítomnosti žáka ze zdravotních důvodů dokládá také potvrzení od lékaře. Takovýto postup je možný pouze v souladu se školním řádem. MPSV doporučuje, aby školy vyžadovaly lékařské potvrzení pouze ve výjimečných případech a po individuálním zhodnocení každého žáka. Před přijetím tohoto opatření, by mělo proběhnout jednání se zákonným zástupcem, kdy o něm bude písemně seznámen. (MŠMT, 2024, s. 6-7)

V případě, že problémy se zanedbáváním školní docházky přetrvávají dlouhodobě, nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dítěte, podá škola podnět na přestupkový orgán, či se obrátí na OSPOD. V nejzávažnějších případech na Policii ČR nebo na státní zastupitelství.

V době pandemie v souladu s Metodickým doporučením pro vzdělávání distančním způsobem upravily své školní řády, kde specifikovaly způsob komunikace během distanční výuky, včetně zadávání a odevzdávání prací, pravidel účasti na online výuce, omlouvání neúčasti a pravidel hodnocení. Nepřipojení k online výuce bylo považováno za absenci a v souladu se školním řádem bylo nutné jej zákonným zástupcem omluvit do 3 dnů. Při offline výuce bylo důležité hodnotit snahu žáka a včasnost odevzdávání úkolů. Omluvená absence nemohla být důvodem ke snížení stupně hodnocení. (MPSV, 2020)

3.2 Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologická poradna je specializované zařízení, které poskytuje odbornou pomoc a podporu dětem, rodičům a pedagogům v oblasti vzdělávání a psychického vývoje. Jejich cílem je předcházet a řešit obtíže, se kterými se děti mohou potýkat ve školním prostředí a podporovat jejich optimální vývoj. Výhodou poraden je, že jsou bezplatné. Nevýhodou bývá dlouhá objednávací lhůta.

3.3 Střediska výchovné péče

Středisko výchovné péče je školským zařízením, které poskytuje preventivně výchovnou péči dětem a mladistvým od 3 do 18 let, případně do ukončení přípravy na budoucí povolání nejdéle do 26 let. Na středisko výchovné péče se mohou s žádostí o konzultaci a odborné informace obrátit rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu, ale i pedagogové řešící výchovné problémy se svými žáky. Středisko se v rámci poskytování poradenských, diagnostických, terapeutických, vzdělávacích, speciálně pedagogických a psychologických, výchovných a sociálních, informačních služeb snaží předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování u dětí, zmírňovat důsledky již rozvinutých poruch chování či jiných negativních jevů v sociálním vývoji a tím, přispívat ke zdravému osobnostnímu rozvoji dětí. Služby jsou poskytovány ambulantní, celodenní, terénní nebo internátní formou. K objednání není třeba žádného doporučení a služby zařízení jsou bezplatné. (zákon č. 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

3.4 Sociálně aktivizační služba

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi patří mezi sociální služby, jejímž cílem je dosáhnout žádoucích změn ve fungování rodiny, v níž je ohrožen vývoj dítěte v důsledku dlouhodobé krizové sociální situace. Pracovníci se zaměřují na zlepšení situace rodiny, zejména podporují rodinu v získání nebo zvýšení sociálních a rodičovských kompetencí, zlepšení života dítěte, úspěšnosti dítěte ve vzdělávání, hospodaření rodiny, prevence zadlužení a ztráty bydlení a další aktivity směřující k lepší situaci rodiny. Tyto služby lze poskytovat terénní formou tedy v přirozeném prostředí klienta či ambulantně. (zákon č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

3.5 Orgán sociálně právní ochrany dětí

Ochranu práv dítěte v České republice zajišťuje stát prostřednictvím orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Orgán sociálně právní ochrany dětí je specializované oddělení, které se zaměřuje na ochranu práv a zájmů dětí. Hlavním cílem je zajistit bezpečí, zdraví a vývojové potřeby dětí a mladistvých, kteří se nacházejí v ohrožení nebo jsou v nepříznivé životní situaci. Zahrnuje také činnost směřující k obnově narušených funkcí rodiny.

Podle § 6 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů se sociálně právní ochrana dětí zaměřuje zejména na děti, které nemají rodiče, jejich rodiče neplní nebo zneužívají práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nežijí ve své biologické rodině, žijí nemravný nebo zahálčivý život, spočívající zejména v neplnění školní docházky, užívání alkoholu, drog, či jiným závislostním chováním, žijí se prostitutkami, páchají trestnou činností, utíkají od rodičů či jiných osob, odpovědným za jejich výchovu, staly se obětmi trestného činu, jsou opakovaně umístovány do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jsou vystaveny násilí mezi rodiči, žádají o mezinárodní ochranu, mají azyl nebo jsou na území České republiky bez doprovodu rodičů nebo jiných osob zodpovědných za jejich výchovu. Tyto okolnosti by měly být dlouhodobějšího charakteru nebo takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dítěte anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dítěte. (Novotná, Riedlová Jurková, Burdová, 2022, s. 40-44)

Mezi hlavní činnosti orgánu sociálně právní ochrany dětí patří vyhledávání a sledování dětí, které potřebují sociálně právní ochranu, poskytování preventivní a poradenské činnosti rodičům, dětem a dalším osobám odpovědným za výchovu, projednávání nedostatků ve výchově a v chování s rodiči a jejich dětmi, sledování nepříznivých vlivů působících na děti a činění opatření k jejich omezení, zamezení přístupu dětí do prostředí, které je pro něj ohrožující, poskytování nebo zprostředkování pomoci při uplatňování nároků dětí na sociální dávky. (Bechyňová; Konvičková, 2020, s. 47)

OSPOD pravidelně zhodnocuje situaci dítěte a jeho rodiny, zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V takovém případě bude dítěti poskytnuta sociálně právní ochrana a s rodiči či jinými osobami odpovědnými za výchovu bude vypracován individuální plán na ochranu dítěte. Tento plán specifikuje příčiny ohrožení dítěte,

stanovuje opatření k ochraně dítěte, poskytování pomoci rodině a posilování funkcí rodiny. Dále určuje časový plán pro implementaci těchto opatření ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, samotným dítětem a odborníky podílející se na řešení problémů dítěte a jeho rodiny. V rámci sociální práce s rodinou může OSPOD uspořádat případovou konferenci. Jedná se o setkání rodiny a dalších osob včetně zástupců školy, školských zařízení, poskytovatelů zdravotních služeb, policie, státních zástupců, neziskových organizací a dalších, kteří svými znalostmi a zkušenostmi mohou přispět k hledání nejlepšího možného řešení situace dítěte. (Novotná, Riedlová Jurková, Burdová, 2022, s. 81-83)

Orgán sociálně právní ochrany dětí obvykle přijme oznámení o možném ohrožení či zanedbávání dětí. Tato oznámení mohou pocházet od různých zdrojů, včetně učitelů, lékařů, policie, sousedů nebo samotných dětí. Po obdržení oznámení probíhá hodnocení situace, aby se zjistilo, zda se jedná o dítě ohrožené ve smyslu § 6 zákona SPOD. Pokud je zjištěno, že dítě je ohrožené, týrané nebo zanedbávané je rodině poskytnuta pomoc a podpora, jsou stanoveny podmínky pro setrvání dítěte v domácím prostředí, může být stanoveno výchovné opatření. (Bechyňová; Konvičková, 2020, s. 25)

Před projednáváním nedostatků ve vzdělávání žáka v době pandemie covid-19 s rodiči bylo třeba zjistit jakým způsobem je plněna v dané škole distanční forma vzdělávání, tak aby rodičům bylo poskytnuto co nejpřesnější poradenství a byly naplánovány jednotlivé kroky k odstranění nedostatků.

Mezi základní úkoly orgánu sociálně-právní ochrany patří ovlivňovat rodiče (nebo jiné osoby odpovědné za výchovu), aby plnily své povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a včas odstranily nedostatky ve výchově dítěte. Tato opatření mají směřovat k nápravě chyb ve výchově nezletilých dětí, rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, stejně jako vůči těm, kdo narušují normální průběh výchovy dítěte. V některých případech však působení tohoto orgánu na děti, rodiče nebo jiné odpovědné osoby za výchovu nemusí mít žádoucí účinek. V takových situacích je obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností a soudu umožněno využít výchovná opatření podle ustanovení § 13 zákona o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a § 925 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Nejšetrnější formou sociálně preventivního výchovného působení, které se používá v případě, kdy je to vhodné a očekává se, že bude účinné, je napomenutí. Tato forma se uplatňuje jak vůči dětem,

pokud jsou již ve věku, kdy mohou porozumět obsahu a významu napomenutí a jsou schopny kontrolovat své chování v souladu s ním, tak i vůči rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu. Používá se v různých situacích, od porušení některé povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti až po porušení povinnosti stanovené jinými právními předpisy, pokud toto porušení ještě nedosahuje skutkové podstaty přestupku nebo trestného činu. Dalším výchovným opatřením je dohled, jehož cílem je pravidelné sledování podmínek, ve kterých dítě vyrůstá. Důvody pro stanovení dohledu nad nezletilým dítětem mohou vyplývat z chování rodičů, kteří nedostatečně zajišťují péči o dítě, nebo z chování samotných dětí, jako například záškoláctví, toulání se, drobné krádeže nebo hrubé chování vůči rodičům, učitelům či spolužákům. Dohled by měl být chápán jako preventivní opatření směřující k obnově narušených funkcí rodiny, poskytování pomoci, nikoliv jako sankční krok, i když v některých případech může obsahovat i tento aspekt. V mnoha situacích se pomocí dohledu podaří obnovit rodinné vazby, což předchází závažnějším opatřením vůči dítěti a jeho rodičům, jako je například odejmutí dítěte. Dítěti, rodiči nebo jiné osobě odpovědné za výchovu lze nařídít omezení, která mají zabránit negativním vlivům na výchovu dítěte. Tato omezení mohou zahrnovat zákaz určitých aktivit, návštěv konkrétních míst, akcí nebo zařízení, která jsou nevhodná s ohledem na vývoj dítěte. Rozhodnutí o uložení omezení může obsahovat například zakázání návštěvy restaurací, barů, diskoték apod., které nepřinášejí pozitivní vliv na dítě s ohledem na prostředí a návštěvníky těchto podniků. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může v rámci svého sociálně-výchovného a preventivního působení rozhodnout o povinnosti dítěte, rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu, využít odbornou poradenskou pomoc. Dále může nařídít, aby dotyčné osoby se účastnily prvního setkání s registrovaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie, pokud to úřad posoudí jako potřebné a účinné. Toto opatření se uplatní v případě, že dotčené dítě, rodiče nebo jiná osoba odpovědná za výchovu nerespektuje nebo odmítá doporučení jej využít dobrovolně. Výchovná opatření mohou být kombinována podle potřeby. (Špeciánová, 2007, s. 17-18)

Pokud dosavadní výchovná opatření nepřinesla žádoucí výsledky a zájem dítěte to vyžaduje, lze v souladu se zákonem a po vyčerpání mírnějších preventivních opatření přijmout kroky razantnější povahy. Tato opatření mohou zahrnovat odejmutí dítěte z péče rodičů nebo jiných odpovědných osob za výchovu a nařízení dočasného pobytu mimo rodinu, s maximální délkou 3 měsíců. Nejvhodnějším způsobem je poskytnout dítěti

dočasnou náhradní rodinnou péči, především ve formě pěstounské péče na přechodnou dobu. Dalšími možnostmi je umístění dítěte ve středisku výchovné péče, v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v instituci podle zákona o zdravotních službách, či v domově pro osoby se zdravotním postižením. (Novotná, Riedlová Jurková, Burdová, 2022, s. 85-87)

Děti mají právo požádat pracovníky oddělení sociálně právní ochrany dětí o pomoc a ochranu i bez vědomí zákonných zástupců nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory má právo svobodně je vyjadřovat ve věcech, které se ho týkají. Zjištěním názoru a přání dítěte získá pracovník užitečné a cenné informace o fungování rodiny. Toto právo a povinnost vychází ze zákona o sociálně právní ochraně dětí. (Špeciánová, 2007, s. 17-18)

Podle ustanovení § 7 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů má každý právo informovat rodiče dítěte nebo orgán sociálně právní ochrany dětí o případném porušení nebo zneužití rodičovské odpovědnosti a také o situacích, které mohou ohrozit nebo narušit bezpečí dětí. (Novotná, Riedlová Jurková, Burdová, 2022, s. 44-45)

V případech, kdy došlo k trestnému činu či pokusu o trestný čin na dítěti, je v souladu s ustanovením § 368 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů o neoznámení trestného činu nutné tyto skutečnosti oznámit orgánům činným v trestním řízení.

3.6 Obecní úřady – přestupková řízení

V zákoně o přestupcích (§ 31 č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) v části týkající se úseku školství a výchovy mládeže je uvedeno, že „*přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka*“. Rodič či jiná osoba odpovědná za zajištění školní docházky může dostat pokutu ve výši až 3.000 Kč.

Stanovená horní hranice částky nebyla nikdy revidována a takto relativně nízká sankce již přestává splňovat svou společenskou funkci.

Dle zákona o přestupcích (§ 67 č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) se rodiče, případně jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte mohou provinít přestupkem jak

úmyslně, tak i z nedbalosti. Řízení může být zahájeno na základě oznámení o přestupku školou, orgánem sociálně právní ochrany dětí, z vlastní činnosti správního orgánu či může být předáno k projednání orgánem činným v trestním řízení.

V případě, že nedoje k nápravě, lze podat oznámení o podezření ze spáchání přestupku opakovaně.

3.7 Úřady práce – sociální dávky

V případě, že rodič či jiná osoba odpovědná za výchovu pobírá dávky hmotné nouze tak o ně může přijít, neboť dle zákona o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů § 3, odst. 1 písm. e „*Není v hmotné nouzi osoba, které byl za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložen správní trest podle zákona upravujícího přestupky, a to po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení správního trestu.*“

3.8 Trestní řízení

V obzvláště závažných případech by se mohlo jednat o trestný čin „Ohrožování výchovy mládeže“ dle § 201 trestního řádu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, neboť dle tohoto paragrafu pokud někdo i z nedbalosti ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že ho svádí k lenosti nebo nemorálnímu životu, umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život, umožňuje mu získat prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem nebo neplní svou povinnost pečovat o něj či jinou, vyplívající z rodičovské odpovědnosti, tak se dopouští ohrožování výchovy dítěte a může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

V případě podezření, že se již jedná o trestní čin podle § 201 ohrožování výchovy dítěte, se podává oznámení orgánům činným v trestním řízení, tj. na Policii České republiky či na Okresní státní zastupitelství. Avšak se nezasílá současně oběma orgánům.

4 Empirická část – kvalitativní výzkum

4.1 Úvod do výzkumné části

V období koronavirové pandemie v období roku 2020 až 2021 se školy potýkaly s novou situací, kdy nařízením vlády ČR byla docházka dětí do školy převedena na distanční výuku. Pandemie covid-19 zastavila výuku ze dne na den a nebylo jasné, jak dlouho opatření potrvají. Neexistoval žádný jednotný návod, jak novou formu vzdělávání realizovat. Jaké nástroje mohou školy využívat, aby zajistily kontinuitu ve vzdělávání z domova. V tomto období byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vydávány různé metodiky s doporučeními pro školy a případně další subjekty spolupracující s rodinou. Pokud rodiny dětí plnící povinnou školní docházku se školou nespolečně pracovali, bylo nutné zjistit příčiny a případně stanovit plán opatření vedoucí k nápravě, tak aby byla řádně zajištěna povinná školní docházka dítěte do školy.

4.2 Metodologie

Empirická část je realizovaná formou kvalitativně orientovaného výzkumného šetření. Kvalitativní výzkum je proces poznávání, který se opírá o různé přístupy a metodiky zkoumání konkrétních sociálních nebo lidských jevů. Výzkumník se snaží získat komplexní a celistvý obraz dané problematiky, analyzovat texty různého druhu, zachytit názory účastníků a zkoumat je v autentickém prostředí. (Creswell, 1998 citovaný Hendlem, 2008, s. 48) Pro objasnění výzkumných otázek jsou systematicky shromažďovány a zkoumány veškeré dostupné informace. Výzkumník formuluje jak deduktivní, tak induktivní závěry. Navazuje kontakt s novými lidmi a pracuje přímo v prostředí, kde zkoumané fenomény probíhají. (Hendl, 2008, s. 48)

Kvalitativní přístup klade důraz na jedinečnost a specifickou. Jeho úkolem je identifikovat mnoho drobných detailů, nuancí a variací zkoumaného jevu a porovnávat je mezi sebou, což znamená sledovat nejen podobnosti, ale i rozdíly či absence a na základě těchto pozorování vytvářet závěry. Tyto závěry nezahrnují pouze to, jak se jev obvykle projevuje, ale i různé způsoby, jak se může projevovat. Zachycení této různorodosti může efektivně odhalit povahu a příčiny sledovaného jevu, tedy odpovědět na otázku proč. Během výzkumu pečlivě sledujeme všechny jevy a události, které se v daném prostředí vyskytují, a nic nepovažujeme za samozřejmé. (Novotná, Špaček, Šťovičková Jantulová, 2019, s. 261)

Výzkum založený na kvalitativním přístupu přináší podrobný popis a hlubší pochopení situace jednotlivce, skupiny, události nebo fenoménu. Tento přístup umožňuje zkoumání jevu v jeho přirozeném prostředí, což usnadňuje studium procesů a formulování teorií. Reaguje na aktuální podmínky a specifika daného místa. Zkoumá lokální příčiny a přispívá k objevování nových fenoménů. (Hendl, 2008, s. 50)

Mezi nedostatky kvalitativního výzkumu lze zařadit fakt, že získané poznatky nelze často obecně aplikovat na širší populaci nebo do jiného prostředí. Platí pouze pro vzorek, z něhož byla získána. Sběr a analýza dat vyžadují často značné množství času, a výsledky mohou být ovlivněny subjektivními preferencemi výzkumníka. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 22-25)

Případová studie je podrobným a často dlouhodobým hodnocením a analýzou jedné konkrétní situace. Tato situace může zahrnovat jednotlivce, rodinu, organizaci nebo instituci. Pro pochopení daného případu je důležité získat co nejvíce informací, a k tomu se používají různé metody a techniky sběru dat. Běžně se využívá kombinace rozhovorů, pozorování a analýzy dostupných dokumentů. Zároveň se sbírají údaje od dalších osob, které jsou s případem spojeny, jako jsou rodinní příslušníci, terapeuti apod. Cílem je shromáždit informace, které přesně popisují případ v jeho celkovém kontextu. (Hricová, 2023, s. 63)

4.3 Formulace výzkumného problému

Předmětem výzkumného problému je zjištění příčin zanedbávání výuky, stanovení plánu opatření a použití restriktivních opatření u dětí mladšího školního věku v rodinách sledovaných orgánem sociálně právní ochrany dětí.

4.3.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem praktické části bakalářské práce je popsat a ukázat na konkrétních případech, jakým způsobem docházelo k zanedbávání výuky v průběhu období pandemie covid-19 u dětí mladšího školního věku. Dílčím cílem je zjistit jaké byly nejčastější příčiny zanedbávání výuky, zmapovat faktory vzniku zanedbávání výuky. Zjistit, zda se již před pandemií covid-19 objevovali v rodině problémy s plněním školní docházky nebo se vyskytly až v jejím průběhu a zda přetrvávají až do současné doby. Popsat jaké orgán sociálně právní ochrany dětí učinil opatření k odstranění příčin zanedbávání výuky.

Hlavní výzkumná otázka zní:

Jakým způsobem docházelo k zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19?

Dílčí výzkumné otázky jsou:

1. Jaké byly příčiny zanedbávání výuky?
2. Jaké jsou faktory vzniku zanedbávání výuky?
3. Jaké formy intervence při zjištění zanedbávání výuky byly využity ze strany OSPOD?
4. Jak často se jednalo o opakující se situace?

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkum je realizován výběrem kazuistik z evidence orgánu sociálně právní ochrany dětí odboru sociální péče krajského města. Jedná se o rodiny, které byli v evidenci OSPOD již před vznikem pandemie covid-19 či do ní byly zařazeny v jejím průběhu. Zpracovány byly případy, u nichž byla autorka klíčovou sociální pracovnící, případně se podílela na řešení situace dítěte a jeho rodiny. Alespoň jedno z dětí v rodině bylo v době pandemie covid-19 na prvním stupni základní školy a zanedbávání školních povinností bylo jedním z důvodů zařazení do evidence OSPOD.

Při zpracování kazuistik je plně respektován zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Všechna jména, ale i další údaje byly samozřejmě pozměněny tak, aby nebylo možné tyto osoby identifikovat.

4.5 Prezentace případových studií

4.5.1 Studie č. 1: Jakub

Uvedení do případu

Jakubovi bylo v době začátku pandemie covid-19 devět let a chodil do třetí třídy základní školy v místě svého bydliště. Devítiletá škola se nachází v obci do tisíce obyvatel a její kapacita je 120 žáků. Přestože má Jakub specifické poruchy učení, tak ve škole nikdy neměl problémy s prospěchem, a naopak patřil k výborně hodnoceným žákům.

Osobní anamnéza

Jakub se narodil jako chtěné dítě. Porod proběhl v termínu. V dětství neprodělal žádná vážnější onemocnění ani neutrpěl žádné úrazy. Je sledován v několika odborných ambulancích. Na ortopedii z důvodu zjištěné skoliózy, plochých chodidel. Opakovaně docházel na rehabilitaci a měl by pravidelně cvičit. Na alergologii z důvodu astma, kdy dlouhodobě užívá medikaci. Na neurologii je pravidelně sledován neboť, mu byla zjištěna cysta v hlavě. Od tří let pravidelně docházel do mateřské školy. Bezproblémově navazuje kontakt s vrstevníky. K autoritám se chová s respektem. Nemá výchovné problémy.

Rodinná anamnéza

Matka (nar. 1987) má středoškolské vzdělání. Je zaměstnaná jako prodavačka. Otec (nar. 1978) je vyučený jako instalatér. Dlouhodobě byl zaměstnán v rodinné firmě, odkud musel z důvodu nadbytečnosti odejít. Následně byl dva roky v evidenci uchazečů o zaměstnání. Jakub má dva starší polorodé sourozence Jana (nar. 2000) a Matěje (nar. 2007), kteří nežijí ve společné domácnosti. Rodina žije v rodinném domě na vesnici, v níž Jakub dochází do základní školy. Nemovitost je zatížena hypotékou, kterou rodina splácí. Měsíční náklady na bydlení činní přibližně 15.000 Kč. Rodina nepobírala žádné sociální dávky.

Školní anamnéza

Ondřej je žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Ondřej má v důsledku oslabení grafomotorických funkcí, dysgrafické a dysortografické obtíže. Z důvodu významných potíží při písemném projevu není schopen spolehlivě aplikovat gramatická pravidla, která ústně ovládá. Požadavky školy však zvládá. Z důvodu častého zapomínání domácích úkolů měl důtku třídního učitele.

Ze spisové dokumentace

V období pandemie covid-19 začalo u Jakuba docházet k opakovanému zanedbávání školních povinností, kdy včas neodevzdával zadané úkoly, nepřipojoval se do online hodin, spolupráce s rodiči byla problematická. Zadávání úkolů probíhalo prostřednictvím aplikace „škola v pyžamu“. Jedná se o přehledný, intuitivní systém pro základní školy, kam jsou učitelé vkládány úkoly s možností nahrání videa s vysvětlovanou látkou

či uspořádání online hodiny. Učitel k odevzdaným úkolům následně připojí zpětnou vazbu. Žáci přehledně viděli, jaké úkoly zbývá vypracovat a nahrávali je zpět. Program bylo možné využívat zdarma. Škola se opakovaně snažila s rodiči telefonicky spojit. Pokud matka telefon vzala, tak vždy slíbila nápravu, ale ke zlepšení stavu nedošlo. Následně škola uspořádala výchovnou komisi, na kterou se mimo zástupců školy dostavila matka a také pracovnice oddělení sociálně právní ochrany dětí. S matkou byly projednány důvody uspořádání výchovné komise. Matka uvedla, že se nachází v obtížné životní situaci, kdy otec je dlouhodobě nezaměstnaný a z důvodu finančních obtíží si bere v práci více směn, chodí domů unavená. Otec tráví čas převážně na zahradě nebo v garáži s péčí o syna nepomůže. Nepomáhá synovi tedy ani s přípravou do školy. Toto činí matka po příchodu ze zaměstnání. Matka během jednání velmi plakala. Sdělovala, že jí je trapně a že není dobrou matkou. Dále matka uvedla, že Jakub nemá počítač ani tablet. Aplikaci „škola v pyžamu“ má staženou v mobilu, ale v současné situaci mu nemůže hradit připojení internetu. Škola do několika dnů zajistila vypůjčení notebooku i s internetovým připojením. Následně bylo na oddělení sociálně právní ochrany dětí jednáno s oběma rodiči. Po zhodnocení situace dítěte byl s rodiči vypracován individuální plán na ochranu dítěte. Jehož hlavním cílem bylo řádné zajištění plnění školních povinností Jakuba, stanoveny byly kroky k zajištění opatření. Otec se zavázal, že každé ráno Jakuba v přibližně ve stejný čas vzbudí, zajistí mu snídani, dohlédne na jeho osobní hygienu, připomene mu rozvrh aktuálního dne a pomůže synovi s připojením tabletu. Matka bude Jakuba motivovat k včasnému vypracování a odevzdání úkolů. V případě, že bude Jakub potřebovat probíranou látku znovu vysvětlit, tak to s ním probere. Oba rodiče si do svého chytrého mobilního telefonu stáhnou aplikaci „škola v pyžamu“, kde budou sledovat, rozvrh a dále které úkoly ještě zbývá s Jakubem vypracovat a jakým způsobem jej odevzdat. Rodičům byla doporučena spolupráce se sociálně aktivizační službou za účelem poskytnutí poradenství ohledně sociálních dávek, podpory rodičovských kompetencí apod. Otec nebyl ochotný více se zapojit do podpory syna v souvislosti s plněním školních povinností. Sděloval, že dítě v jeho věku by již mělo být samostatné a zvládnout to samo. Nicméně sděloval, že pro něj není problém Jakuba ráno vzbudit, připravit mu snídani či oběd. Matka pomoc otce uvítala, neboť ani toto doposud nezajišťoval. Synovi dříve nařizovala budík, zda se vzbudil, kontrolovala prostřednictvím telefonních hovorů. Nicméně ne vždy tak z důvodu pracovního vytížení mohla konat. Matce byla zprostředkována individuální terapie online formou. Matka intervenci ze strany OSPOD vnímala pozitivně. Otec uváděl, že jsou mnohem horší případy než oni

a není třeba situaci řešit. Po šesti měsících spolupráce s rodinou ze strany OSPOD bylo konstatováno, že nastavená opatření splnila svůj účel. Škola neměla výhrady k péči rodičů a spolupráce byla ukončena. Rodina s orgánem sociálně právní ochrany dětí v minulosti nikdy nespolupracovala.

4.5.2 Studie č. 2: Pavel

Uvedení do případu

Chlapec s narušenou komunikační schopností, který je vzděláván s podpůrnými opatřeními v běžné základní škole. Pavel je citlivý chlapec, který vnímá napjaté vztahy mezi rodiči. V době pandemie covid-19 se výrazně zhoršil jeho vztah k otci. Otec se často nevhodně vyjadřoval o matce, probíral s dětmi své výhrady k zajišťování péče matkou.

Osobní anamnéza

Pavel je jedenáctiletý zdravý chlapec. Dlouhodobě se s ničím neléčí. Byl vyšetřen ve speciálně pedagogické poradně z důvodu narušení komunikační schopnosti. Dochází na logopedii. Vnímá, že jeho vyjadřovací schopnosti jsou sniženy v porovnání se svými vrstevníky. Je smutný pokud si z něj někdo kvůli tomu dělá legraci. V komunikaci s cizími lidmi je zdrženlivý. Raději za sebe nechá mluvit své starší sestry. Potřebuje dostatek času na odbourání strachu, že se mu komunikační partner bude smát. Pokud je důvěra navázána, je upovídaný a převážně vždy dobře naladěný. Pavel je ve škole oblíbený pro svou veselou a přátelskou povahu. K dospělým se chová s respektem.

Rodinná anamnéza

Matka (nar. 1975) vyučená cukrářka. Matka je dvakrát rozvedená. Z prvního vztahu má dceru, která je nyní již samostatná. Z druhého manželství má tři děti dvojčata Denisu a Karolínu a mladšího syna Pavla. Od narození nejstarší dcery nepracuje. Aktuálně osobně pečuje o Pavla, kterému byl z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu přiznán příspěvek na péči ve druhém stupni, tj. středně těžká závislost. Rodina pobírá sociální dávky.

Otec (nar. 1970), dokončil střední školu s maturitou, je jednatelem firmy s několikamilionovým ročním obratem. Žije v rodinném domě, přibližně 50 km od bydliště matky a dětí.

Školní anamnéza

Pavel chodí do běžné základní školy, kde je na základě vyšetření ve Speciálně pedagogickém centru logopedickém a surdopedickém vzděláván ve třetím stupni podpory s individuálním vzdělávacím plánem. Jedná se o žáka s narušenou komunikační schopností. Výuka je realizována v plném rozsahu jako u ostatních žáků, nepředpokládá obsahové snížení v množství učiva, ale je nutné uplatňovat individuální přístup ve stanovení rozsahu učiva a v časovém rozložení. Nutné je věnovat se důkladnému upevňování osvojených dovedností, průběžnému opakování. Byla doporučena individuální dopomoc asistenta pedagoga ve všech činnostech v průběhu školního vyučování.

Ze spisové dokumentace

Rodiče se v roce 2017 rozvedli přibližně po pěti letech manželství. Rozhodnutím soudu byly děti svěřeny do péče matky a otci stanoveno výživné a upraven osobní styk s dětmi. Otec se s dětmi stýkal o víkendu jednou za čtrnáct dní nebo jednou za měsíc. Mezi rodiči jsou dlouhodobě napjaté vztahy, žádným způsobem spolu nekomunikují, a to ani v záležitostech týkajících se dětí. Pokud otec chce nějaké informace o dětech získat, obrací se na dětskou lékařku či školu. Zajistil si přístup do elektronické žákovské knížky, kde pravidelně sleduje prospěch svých dětí. V době pandemie covid-19 otec opakovaně na OSPOD podával podněty na prošetření možného zanedbávání péče matkou. Konkrétně sděloval, že matka děti dostatečně nepodporuje ve vzdělávání, řádně a včas s dětmi nevypracovává a neodevzdává zadané úkoly a Pavel se pravidelně nepřihlašuje na online hodiny. Dále byla řešena situace, kdy matka otci zamezovala kontaktu s dětmi údajně z důvodu ochrany zdraví dětí. V souvislosti s vývojem epidemiologické situace ve výskytu onemocnění covid-19 a z důvodu prevence šíření onemocnění nebylo s rodiči na OSPOD uspořádáno osobní jednání, ale videokonference. Rodiče byli seznámeni se zprávou základní školy, kde bylo uvedeno, že z počátku probíhalo distanční vzdělávání formou zadávání úkolů, které si rodiče vyzvedávali ve stanovený čas v budově školy. Matka si úkoly vyzvedávala včas. Neměli připomínek ani k jejich odevzdávání. Pouze několikrát se stalo, že odevzdávané úkoly nebyly kompletní. Následně škola přešla na zadávání úkolů prostřednictvím aplikace škola online a do výuky byly zařazeny online hodiny a další činnosti, ke kterým je nutné technické vybavení. Pavel ani jeho sourozenci se na online vyučování nepřihlašovali, a proto škola kontaktovala matku, která uvedla, že

pro děti nemá tablet ani počítač. Škola zajistila nákup tabletů, které byly rodině poskytnuty. Matka na jednání na OSPOD uváděla, že není zcela jednoduché mít doma tři děti, všem pomáhat s přípravou do školy, že také musí vařit, uklízet a starat se o domácí zvířata. Opakovaně zdůrazňovala, že by byla zvědavá na otce, jak by tuto situaci zvládnul, jak by zajistil servis a péči o tři děti a domácnost. Co se týká kontaktů otce s dětmi, tak matka argumentovala, že je pravdou, že děti k otci na víkendy nechodí, a to z důvodu, že má strach z možné nákazy onemocněním covid-19. S rodiči byl nastaven individuální plán na ochranu dítěte s důrazem na přijetí opatření, která povedou k bezproblémovému plnění distanční výuky a zlepšení rodinných vztahů. Bylo domluveno, že kontakt otce s dětmi bude pravidelně probíhat prostřednictvím video hovorů.

Otec nadále nebyl spokojen s průběhem distanční výuky u Pavla a to zejména s ohledem na jeho specifické vzdělávací potřeby, kdy upozorňoval na nedostatečnou podporu školy při distanční výuce Pavla s ohledem na jeho specifické potřeby a následně podal k soudu návrh na nařízení předběžného opatření o věci významné pro Pavla, kterým by matce byla uložena povinnost strpět docházku Pavla v Základní škole pro tělesně postižené, kde by byli vhodným způsobem tyto potřeby kompenzovány. Návrh otce byl soudem zamítnut.

Po šesti měsících následovalo další setkání s rodiči, kterého se účastnil i ředitel základní školy, kterou chlapec navštěvoval. Z jednání vyplynulo, že účast Pavla na online hodinách není pravidelná. Pokud se již přihlásí, tak je často nepozorný. Točí se na židli, hraje si s křečkem nebo kouká do mobilu. Opakovaně se stalo, že se při online hodinách povaluje po stole, podpírá si hlavu rukou a zavírá oči. Občas se stane, že zadané úkoly odevzdává pozdě, anebo nejsou kompletní. Při psaní písemné práce bylo zjištěno, že Pavlovi matka napovídá. Opakovaně se snažili s matkou situaci řešit. Bylo zavedeno, že jednou týdně přibližně na hodinu se s Pavlem online spojí asistentka pedagoga. Matka má možnost využívat stravování pro děti ze školní jídelny.

Matka sdělila, že je pravdou, že se párkrát na online hodinu nepřihlásil. Bylo to způsobeno tím, že se Pavlovi nechce vstávat, když online hodiny jsou v brzkých ranních hodinách. Také byl týden u babičky, kde neměl možnost připojení k internetu. Matka dále uvedla, že největší potíží vidí v tom, že děti mají pouze tablety, které zapůjčila škola. A protože je otec „tak chytrý“ tak by měl dětem zakoupit potřebné vybavení, tak aby každé z dětí mělo svůj notebook a také by byla potřebná tiskárna. Toto otec zásadně odmítl s tím, že matce platí dost peněz na děti a školní tablety jim stačí.

Otec měl nadále výhrady k péči matky. Na matku podal trestní oznámení z důvodu možného zanedbávání péče o děti. Policie ČR věc prověřila a následně bylo trestní stíhání odloženo. Otec podal k soudu návrh na změnu péče, kdy chtěl, aby děti byly svěřeny do jeho výlučné péče, matka podala návrh na zvýšení výživného. Děti začaly odmítat kontakt s otcem a v současné době neprobíhá. Soud návrh otce na změnu péče zamítl, výživné bylo zvýšeno. Otec se proti rozhodnutí odvolat a nyní se čeká na jednání odvolacího soudu.

4.5.3 Studie č. 3: Ivana

Uvedení do případu

Ivana je nyní čtrnáctiletá dívka. Rodina je nízkého sociokulturního prostředí. Ze strany rodičů se dívce ani jejím sourozencům nedostávalo potřebné podpory k řádnému průběhu vzdělávání, rodiče nespolupracovali se školou ani dalšími odborníky. Mezi rodiči dlouhodobě docházelo k domácímu násilí. Z důvodu dlouhodobých výchovných problémů byla umístěna do dětského diagnostického ústavu a následně přemístěna do dětského domova se školou. Rodiče s umístěním dívky souhlasili, sami zvažovali, že podají k soudu návrh na nařízení ústavní výchovy.

Osobní anamnéza

Ivana se narodila jako první dítě z partnerského soužití rodičů. Matka z předchozího vztahu má tři děti otec rovněž. Dále se z partnerského soužití rodičům narodili ještě dva synové. Ivana nikdy netrpěla žádnou závažnou chorobou. Rozumové schopnosti Ivany odpovídají pásmu lehkého mentálního postižení. Snížené jsou především verbální schopnosti, pracovní tempo, nejlépe hodnocena schopnost Ivany zapamatovat si spoj mezi zrakovým a sluchovým podnětem. Ivana je emočně nevyrovnaná. Rodiče se jí nevěnují, netráví společně čas, nepovídají si, nezajímají se o ni. Rodiče nemají u Ivany autoritu, nerespektuje je. Ve volném čase ráda sleduje televizi. Bavilo by jí docházet ke koním, ale na tuto aktivitu rodiče nemají peníze. U Ivany se postupem času začali objevovat výchovné problémy, kdy rodičům sdělovala, že chodí do školy, kam však nedorazila. Toulala se po okolí, kde se nabízela starším mužům za finanční odměnu. Občas byla přistižena při krádeži. Nevhodným způsobem osahávala své mladší bratry. Na základě vyskytujících se potíží v chování bylo dětskou lékařkou doporučeno vyšetření na dětské psychiatrii. Rodina toto vyšetření nezajistila. Bylo provedeno až po umístění Ivany

do dětského diagnostického ústavu. Ivana je pubertální, veselá, ale nevyzrálá dívka, která je svým chováním a nízkým intelektem velmi riziková. Je u ní potřeba neustálé korekce a ochrany. Není schopná náhledu na své chování, nedomýšlí následky svého jednání. Ivana je impulsivní a má tendence k poruchovému chování, včetně citové deprivace a výchovné insuficience. Ivana byla medikována. Subjektivně se po nasazení medikace cítila dobře, klidnější, lépe se jí spalo. U Ivany bylo také řešeno sexualizované chování a její možné pohlavní zneužití.

Rodinná anamnéza

Matka (nar. 1974) je vyučená kuchařka. V tomto oboru nikdy nepracovala. Dlouhodobě je vedena jako uchazečka o zaměstnání na úřadu práce. Občas má brigádu jako pomocná síla či dělnice. Práci si dlouhodobě neudrží. Z předchozího vztahu má další tři děti, které jsou již samostatné. V době, kdy pečovala o tyto děti, byla rovněž sledovaná orgánem sociálně právní ochrany dětí z důvodu zanedbávání péče a záškoláctví dětí. Nad výchovou jednoho dítěte byla nařízena ústavní výchova nad ostatními dohled. Se současným partnerem má mimo Ivany další dva chlapce, kteří jsou v současné době v dětském domově.

Otec (nar. 1964) není vyučen, nejvyšší dokončené vzdělání je základní. Opakovaně je veden jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce. Několikrát byl sankčně vyřazen z důvodu nedostavení se na domluvené jednání. Občas pracuje brigádně, naposledy pro komunitní centrum jako pracovník pro údržbu zeleně. Otec si aktivně práci nehledá. Jedná se většinou o krátkodobé brigády, které jsou zprostředkovány úřadem práce. Otec dále pobírá částečný invalidní důchod. Ani jeden z rodičů se o zlepšení finanční situace aktivně nesnaží, práci si nehledají. Otec má z předchozího vztahu také tři děti, které byly svěřeny do péče jeho bývalé partnerce. S dětmi se nestýká, nezajímá se o ně.

Rodina dlouhodobě pobírá sociální dávky. Rodiče uvádějí, že finanční prostředky pokryjí výdaje rodiny. Sdělují, že dluhy nemají. Z důvodu záškoláctví Ivany, kdy rodiče byli uznáni vinnými ze zanedbávání povinné školní docházky, byli rodičům dávky hmotné nouze na tři měsíce pozastaveny. Rodině v tomto období musela být opakovaně poskytnuta potravinová pomoc z důvodu nedostatku financí.

Rodina dlouhodobě žila v nájemním bytě o velikosti 3+1, kdy domácnost byla vybavena starším různorodým nábytkem. Vybavení domácnosti bylo funkčně uzpůsobeno

potřebám rodiny. Z důvodu havarijního stavu bytového domu, v domácnosti dlouhodobě netekla voda. Rodina pro ni chodila do studny na zahradě domu. Byt byl vytápěn kamny na tuhá paliva.

Rodinné vztahy jsou problematické. Mezi rodiči dlouhodobě docházelo k domácímu násilí, kdy otec matku opakovaně fyzicky napadal. Konflikty řešila Policie ČR. Nicméně matka to nikdy nechtěla řešit.

Ze spisové dokumentace

Ivana byla na základě zprávy z pedagogicko-psychologické poradny přeřazena do základní školy dle § 16 odst. 9 školského zákona nedaleko místa bydliště rodiny. Již v minulosti škola upozorňovala na časté absence dívky ve škole, problematickou spolupráci s rodiči, nedostatečnou hygienu dítěte. Na telefonické hovory rodiče často nereagovali. Pokud byla školou uspořádána výchovná komise, tak se rodiče řádně a včas nedostavili. Matka se následně dostavovala do školy v jiných termínech. Rodiče Ivanu v učení nepodporovali, žákovskou knížku nekontrolovali. K plnění školních povinností své dcery přistupovali laxně. Ivana do školy často chodila bez svačiny. Rodiče sdělovali, že si ji Ivana sní již cestou do školy. Škola také upozorňovala na zanedbané oblečení a zápach, rodiče i toto dementovali. Na konci prvního pololetí školního roku 2019/2020 měla Ivana celkem 52 neomluvených hodin. V souvislosti s vysokým počtem neomluvených hodin bylo na rodiče podáno trestní oznámení z důvodu možného zanedbávání povinné školní docházky. V době pandemie se Ivana vzdělávala distančně. Ivana byla vzdělávána formou, kdy si rodiče dvakrát týdně v předem stanovenou dobu měli vyzvednout vytištěné úkoly na následující období. Matka se ve stanovených termínech nedostavovala do školy pro úkoly. Musela být školou často upomínána, aby pro úkoly dceři chodila. Škola matce umožnila, aby si úkoly vyzvedávala jakýkoliv den, ale po předchozí telefonické domluvě. Několikrát byly rodině předávány úkoly učitelkou v místě jejich bydliště. Vypracované úkoly měly být ve stanoveném termínu do školy vráceny. Úkoly byly odevzdávány se zpoždění a většinou nebyly kompletní. Následně škola do výuky zařadila i online hodiny a další činnosti, při kterých je nutné technické vybavení a internetové připojení. Rodině byl školou zapůjčen tablet. Přes nadaci bylo zajištěno připojení k internetu. Ivana se však do online hodin nadále nepřihlašovala. Rodiče sdělili, že mají problémy s rozvody elektřiny v bytě a elektřina často nefunguje. Situaci provizorně řeší natažením prodlužovacího kabelu od sousedky, ale nemohou jej

přetěžovat. Škola upustila od vyžadování připojování dívky do online hodin, nicméně nadále bylo vyžadováno vypracovávání zadávaných úkolů.

V době pandemie covid-19 zejména od března 2020 do května 2020, byl osobní kontakt OSPOD s rodinou pouze telefonický, a to s ohledem na vyhlášení nouzového stavu v souvislosti s vývojem epidemiologické situace výskytu onemocnění covid-19. Spolupráce s rodinou byla opětovně zintenzivněna až v květnu 2020 na základě oznámení Policie ČR o možném pohlavním zneužití Ivany. Danou věc oznámila základní škola, a to na základě sdělení Ivany, kdy údajně měla orálně uspokojovat svého otce. Ivana odmítla ve vyšetřované věci vypovídat, pouze sdělila, že otci nic neudělala. Věc byla prošetřena a následně odložena z důvodu nedostatku důkazu.

V rámci opakovaných jednání OSPOD s rodiči, převážně s matkou bylo zjištěno, že Ivana rodiče nerespektuje, mluví vulgárně, lže, nechodí do školy, vrací se pozdě domů, utíká z domu. Jednou se stalo, že ji v pozdních večerních hodinách domů přivezl starší neznámý muž. Jeden z útěků byl rodinou hlášen na Policii ČR. Ivana ráno bez souhlasu rodičů opustila společnou domácnost a následně se nevrátila. Ještě téhož dne byla vypátrána a navrácena domů. Rodiče přiznávají, že výchovu Ivany nezvládají a zvažují podání návrh na nařízení ústavní výchovy. Rodině bylo v rámci individuálního plánu na ochranu dítěte doporučeno navázat spolupráci se střediskem výchovné péče a začít docházet na rodinnou a individuální terapii. Rodiče spolupráci se zařízením nenavázali. Začali sdělovat, že chování Ivany se zlepšilo a již není potřeba situaci řešit. Ivana se přestala toulat, chodila domů včas, většinu času o letních prázdninách trávila na zahradě pod dohledem matky, občas doma i vypomohla.

Klidná rodinná situace měla trvání do října 2020, kdy rodiče opětovně uváděli, že je dcera nerespektuje, nechodí do školy, používá vulgarismy vůči členům rodiny, toulá se se staršími muži, nepodílí se na chodu domácnosti, má afektivní stavy, nedodrжуje hygienické zásady, krade v domácnosti peníze. Dále měla společně s bratrem hodiny cihlu na cizí automobil a rozbít sklo u vchodových dveří panelového domu.

Na základě individuálního plánu na ochranu dítěte a opakovaných doporučení rodina zahájila spolupráci se střediskem výchovné péče, kde měla Ivana po absolvování úvodní ambulantní intervence umožněno zúčastnit se dobrovolného diagnostického pobytu. Matka se v rámci spolupráce se střediskem výchovné péče snažila pro Ivanu vyjednat

dobrovolný diagnostický pobyt v zařízení. Ten byl naplánován na březen 2021. Z důvodu pandemie byly čekací termíny poměrně dlouhé.

Na konci roku 2020 škola upozorňovala na nespokojenost Ivany v rodině. Dívka začala být smutná, plačtivá. Výchovné problémy ustaly, do školy docházela řádně. Opakovaně bylo pracovníci OSPOD s Ivanou hovořeno, sdělovala, že je otec nemocný, více pije alkohol a pak je nepříjemný, rozčilí ho i maličkosti, často se s matkou hádají a pak ji i fyzicky napadá. Také musela Ivana v domácnosti začít více pomáhat, s matkou nosit vodu ze studny, která do domácnosti rodiny není zavedena. OSPOD podal podnět na prošetření domácího násilí na Policii ČR. Otcí byla doporučena spolupráce s adiktologem. Rodičům pak rodinná terapie. Matka se pokusila domluvit termín terapie v Poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, kde vzhledem k pandemii covid-19 aktuálně intervence neprobíhala, termín konzultace byl odložen na neurčito.

Dle zprávy školy z ledna 2021 nezletilá znovu vykazovala neomluvenou absenci, a to ve výši 60 neomluvených hodin. Neomluvené hodiny byly způsobeny Ivaniným útekem z domova. Pokud Ivana ve škole byla, tak se snažila, byla aktivní, její prospěch byl průměrný, školní povinnosti si snažila plnit. K dospělým se chovala slušně, byla vstřícná. O přestávkách vyhledávala přítomnost třídní asistentky. Mezi spolužáky občas vyvolávala konflikty, neuměla s nimi komunikovat, děti jí dávaly najevo, že je špinavá, zapáchá. Spolupráce s rodinou je hodnocena jako velice obtížná. Rodiče si ve škole na Ivanu často stěžovali, ale její problémy řešit nechtěli, házeli vinu jeden na druhého. Ivaně se doma dle zprávy školy nelíbilo. Ve zprávě byly rovněž sděleny možné projevy syndromu CAN, kdy Ivana měla mít modřiny na nohách, jednou také na tváři. Ivana učitelce sdělila, že si ji otec splet s matkou. Následující den však Ivana dané popřela.

V lednu 2021 byla OSPOD při dodržování epidemiologických doporučení uspořádána případová konference s cílem nastavení vhodných opatření ke zlepšení celkové rodinné situace. Případové konference se zúčastnili rodiče, ředitel školy, klíčová pracovníce OSPOD. Dále bylo pozváno středisko výchovné péče a poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Tito účastníci se omluvili, zaslali písemnou zprávu. Rodiče hovořili o rapidním zhoršení prospívání nezletilé, kdy z důvodu výchovných problémů dcery již nebyli schopni zajistit její bezpečí a zdárný vývoj. Bez jejich souhlasu se toulala po městě a přespávala u kamarádek. Odmítá s nimi komunikovat. Zmiňované přičítali především sexualizovanému chování, které se u Ivany intenzivně rozvíjelo. Ivana obtěžovala nejen

svého zletilého a o poznání staršího souseda, kterého se snažila svádět, ale také své bratry. Vyžadovala po nich spaní v jedné posteli a fyzický kontakt, neskrytě se ukájela za pomoci dětských hraček, hovořila vulgárně se sexuálním podtextem. Ředitel školy uvedl, že celkový prospěch dívky se zhoršil, přestala zcela docházet do školy. V době vyučování byla viděna u nedaleké firmy, kde se snažila navázat kontakt se sousedem, se kterým se chtěla intimně sblížit.

V rámci pohovoru Ivana sdělovala, že posledního útěku z domácnosti rodiny se dopustila z toho důvodu, že otec jí, bratry i matku bil. Atmosféra doma není klidná, rodiče se často hádají, křičí a pak má strach. Ivaně matka o daném zakázala hovořit. Nezletilá sdělovala, že se domů v případě přítomnosti otce navrátit nechce.

Na základě ohrožení vývoje nezletilé byl oddělením sociálně právní ochrany dětí k okresnímu soudu podán návrh na vydání předběžného opatření, na jehož základě byla nezletilá umístěna do Dětského diagnostického ústavu. Ivana přestoupila do přidružené základní školy, kde dokončila školní rok. V rámci pobytu nezletilé v ústavním zařízení byla vypracována diagnostická zpráva k Ivaně. Uváděno bylo, že se Ivana rychle zapojila do dění v ústavu, do vztahů s ostatními dětmi a dospělými. Ivana je milá, veselá, avšak náročná, vyžaduje hodně pozornosti, svým chováním narušovala dění mezi ostatními dětmi. Její chování děti dráždilo, ostatní provokovala, často komentovala věci, do kterých jí nic nebylo, v kolektivu proto nebyla příliš oblíbená. S nezletilou bylo třeba na dané téma opakovaně hovořit, Ivana si však chování neuměla vždy ohlídat – bylo třeba neustálé korekce, také ochrany nezletilé, která byla z uváděných důvodů neoblíbená a často také terčem posměchu ostatních dětí. V rámci jejího pobytu se opakovaně projevovaly problémy s jejím sexualizovaným chováním – v rámci jednoho incidentu bylo řešeno, že se Ivana nahrávala v pyžamu a následně video umístila na sociální síť. V jiném z případů se měla líbat na záchodech s jiným chovancem ústavu. Ivana se v rámci zařízení dopustila opakované krádeže – v kanceláři brala bonbony, několikrát za její přítomnosti zmizeli drobnosti ve škole. Na základě uvedené diagnostiky bylo doporučeno přemístit nezletilou do dětského domova se školou. Následně byla soudem nad výchovou nezletilé nařízena ústavní výchova v dětském domově se školou. Ivana je v zařízení spokojená, má rozsáhlou zájmovou činnost a podařilo se, aby mohla docházet do chovatelského kroužku, kde mají i koně. Ivana je pravidelně v kontaktu s rodiči, kam jezdí na krátkodobé návštěvy. Ivana má velmi ráda své bratry a matku, k otci se nevyjadřuje, z jejího vyprávění se snaží otce přehlížet.

4.5.4 Studie č. 4: Pavlína

Uvedení do případu

Jedná se o více početnou rodinu nízké sociokulturní úrovně. Rodiče neprojevují o své děti dostatečný zájem, a čas, který spolu tráví, je obvykle před televizní obrazovkou. Rodinné výlety jsou zřídka. V rodině se opakovaně vyskytují situace, kdy dochází k zanedbávání povinné školní docházky, přičemž rodiče neshledávají řešení této situace jako prioritní.

Osobní anamnéza

Pavlína je nyní třináctiletá dívka, která se ráda věnuje kreslení. Narodila se jako zdravé dítě. Nikdy netrpěla žádným závažným onemocněním. Navenek je bezstarostná, otevřená, ale v pozadí je patrná jistá vnitřní nejistota. Občas se projevuje oslabená slovní zásoba, kdy v rozhovoru spíše navazuje na nadhozená témata, rozvíjí je s dopomocí. Obrovskou zátěží, kterou potřebuje ventilovat je špatná sociální situace rodiny. Vnímá rozdíly oproti spolužákům, kteří s rodiči aktivně tráví volný čas, mají nové a čisté oblečení, mají v pořádku školní potřeby.

Rodinná anamnéza

Matka (nar. 1989) má základní vzdělání. Z předešlého vztahu má jednoho syna, který je již zletilý, ale nadále žije ve společné domácnosti rodiny. Matka jej měla v šestnácti letech. Nad tímto chlapcem byl v minulosti nařízen soudní dohled z důvodu zanedbávání péče a školní docházky. Matka nikdy nepracovala, je buď na rodičovské dovolené, nebo v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Otec (nar. 1978) má střední odborné vzdělání a je vyučen jako kuchař. Otec v tomto oboru také dlouhodobě pracuje. Pracuje ve směnném provozu na krátký a dlouhý týden.

Rodiče jsou spolu přibližně sedmáct let a mají šest dětí. Rodina žije v pronajatém bytě o velikosti 2+1. Domácnost je vybavena starším různorodým nábytkem, avšak účelně pro potřeby rodiny. V dětském pokoji má každé z dětí vlastní postel. Pracovní stůl mají k dispozici pouze jeden, u kterého se střídají. V bytě nejsou dveře a v žádné místnosti tak není možné mít trochu soukromí a případně klid na učení.

Školní anamnéza

Pavčina do druhé třídy chodila do běžné základní školy. Na základě doporučení pedagog-psychologické poradny byla přeřazena do základní školy dle § 16, odst. 9 školského zákona. Je jí poskytován 3. stupeň podpurných opatření. Pavčina je klidná, tichá dívka. Ve škole se snaží, školní povinnosti si plní. Ve třídě však stojí mimo kolektiv. Potřebuje klidný a vřidný přístup a raději vyhledává soukromí. Ve škole vyniká ve výtvarných činnostech.

Ze spisové dokumentace

Pavčina a její sourozenci byli do evidence OSPOD zařazeni na počátku roku 2021 na základě zprávy základní školy. Škola upozorňovala na vysokou absenci všech dětí a další nedostatky v péči rodičů. Škola uvedla, že v první vlně pandemie covid-19 nebylo zanedbávání výuky tolik patrné. Naopak rodina si úkoly vyzvedávala a vypracované vracela v požadovaných termínech. Nicméně škola sdělila, že někdy bylo patrné, že úkoly vypracovávali rodiče. Opakovaně škola s rodiči jednala o tom, že úkoly děti dostávají, aby si probíranou látku naučily, procvičily či zafixovaly. Mohou je vhodným způsobem podpořit při jejich vypracování, nicméně je nemohou za děti zcela vypracovávat.

Školou byla v lednu 2021 uspořádána výchovná komise, na kterou se dostavil otec a pracovnice OSPOD. Otec omluvil neúčast matky z důvodu péče o děti. Škola sdělila, že Pavčina má za první pololetí 91 omluvených hodin a 129 neomluvených hodin. Jedná se o krátkodobé absence. Pokud je Pavčina dotazována, z jakých důvodů nebyla ve škole, neumí odpovědět. Otázky na toto téma jsou jí nepřijemné. Časté absence jí samozřejmě neprospívají. Pokud do školy chodí alespoň několik dní v kuse, velmi pokročí, zvýší se jí sebevědomí, je pozitivní a spokojená. Dále bylo upozorňováno na silný zápach z oblečení dívky, čehož si negativně všimají spolužáci a straní se jí. Otec uvedl, že chodí do práce a děti ráno do školy vypravuje matka. Bohužel se někdy stane, že se jí nechce vstávat, vzbudí se pozdě a děti do školy již nepošle nebo jsou děti nemocné. Na výchovné komisi bylo domluveno, že s ohledem na vysokou absenci dětí ve škole budou akceptovány pouze absence omluvené lékařem. Pokud některé z dětí bude projevovat známky nemoci, rodiče se s ním dostaví k lékaři. Otec slíbil nápravu, uvedl, že si uzpůsobí pracovní dobu tak, aby mohl děti do školy vypravovat. Otec byl poučen o právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a o důsledcích jejího neplnění. Na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny byl orgánem sociálně právní ochrany dětí

vypracován individuální plán na ochranu dětí s cílem zajištění povinné školní docházky. Rodina začala spolupracovat se sociálně aktivizační službou za účelem zvýšení rodičovských kompetencí, nastavení komunikace se školou, zajištění lékařské péče o děti a vyřízením sociálních dávek. Pavlína začala docházet ke školní psycholožce. Pravidelně bylo s rodiči jednáno, jsou uspořádávány výchovné komise ve škole, kdy je zhodnocena aktuální situace a nastaven plán opatření pro další období. Po intervenci v rodině vždy dojde ke zlepšení situace. Nicméně pokud nastanou v rodině nové nepředvídatelné okolnosti, tak se vždy situace projeví na neúčasti dětí ve škole. Jednalo se například o situace, kdy otci byla zaměstnavatelem změněna pracovní doba a již nemohl vypravovat děti do školy, když byl otec hospitalizovaný v nemocnici a následně byl několik týdnů v pracovní neschopnosti, nebo v době dalšího těhotenství matky. V takových situacích je vždy nutné uspořádat další setkání s rodiči a navrhnout plán konkrétních opatření, která povedou k bezproblémové docházce dětí do školy. S ohledem na výši neomluvených hodin u Pavlíny i jejích sourozenců bylo na Policii ČR podáno trestní oznámení o možném zanedbávání povinné školní docházky. Rodiče byli rozhodnutím soudu uznáni vinnými. Otcovi byla uložena povinnost odpracovat 200 hodin veřejně prospěšných prací a matce byla uložena podmínka.

4.6 Analýza případových studií

Cílem empirické části bylo popsat a na jednotlivých případech ukázat jakým způsobem k zanedbávání výuky docházelo. Jak bylo s rodinami v průběhu pandemie covid-19 spolupracováno orgánem sociálně právní ochrany dětí. Následně budou případové studie jednotlivě posuzovány a analýzou budou zjišťovány odpovědi na výzkumné otázky, které byly stanoveny na počátku výzkumného šetření.

Studie č. 1: Jakub

V případě Jakuba je zřejmé, že přestože se jedná o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, tak si zodpovědně plní své školní povinnosti. Svědomitě se připravoval na vyučování a chtěl mít zadané úkoly v pořádku. V rodině bylo nutné přijmout taková opatření, která Jakobovi vytvoří ideální podmínky na vypracovávání úkolů a plnění dalších povinností.

Hlavní výzkumná otázka je:

Jakým způsobem docházelo k zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19?

Zanedbávání se projevovalo neodevzdáváním zadávaných úkolů, nepřipojováním k online výuce.

Dílejší výzkumné otázky jsou:

1. Jaké byly příčiny zanedbávání výuky?

Z důvodu nedostatku financí neměla rodina potřebné materiální vybavení a nemohla platit internetové připojení. Matka si v práci brala směny navíc a nebyla téměř doma, aby pomohla chlapci s přípravou do školy. Otec zpočátku nebyl ochoten se více zapojit do podpory syna ve vzdělání.

2. Jaké jsou faktory vzniku zanedbávání výuky?

Rodina byla ve špatné finanční situaci, kdy do zaměstnání chodila pouze matka a otec byl nezaměstnaný. Matka se za nastalou situaci velmi styděla, a proto z počátku odmítala se školou spolupracovat. Matka byla frustrovaná, neboť přes svou velkou snahu zajistit dostatek financí se situace nelepšila a po příchodu z práce neměla energii ještě na podporu a pomoc synovi se školními povinnostmi. Styděla říct si o pomoc, vše chtěla zvládnout vlastními silami. Otec se nezapojoval do povinností spojených s chodem domácnosti a péčí o syna. Otec situaci bagatelizoval, odmítal si připustit jakýkoliv problém.

3. Jaké formy intervence při zjištění zanedbávání výuky byly využity ze strany OSPOD?

Po zhodnocení situace dítěte přistoupil orgán sociálně právní ochrany dětí k vytvoření individuálního plánu na ochranu dítěte, v němž byly stanoveny konkrétní cíle a opatření směřující k odstranění nedostatků v péči o Jakuba. Školou byla sjednána výchovná komise a následně s rodiči proběhlo několik jednání na OSPOD. Důraz byl kladen na to, aby se jednání účastnili vždy oba rodiče. Matce bylo zprostředkována psychologická podpora, která probíhala online formou. Rodina na doporučení začala spolupracovat se sociálně aktivizační službou, která poskytla poradenství v oblasti sociálních dávek a zvýšení rodičovských kompetencí.

4. Jak často se jednalo o opakující se situace?

Z evidence orgánu sociálně právní ochrany dětí bylo zjištěno, že s rodinou mimo tuto situaci spolupracováno nebylo.

Studie č. 2: Pavel

V plnění školních povinností Pavla byly zaznamenány nedostatky, na nichž bylo nutné zapracovat. Na matce jako jediném rodiči, který v době pandemie covid-19 zajišťoval péči o Pavla, bylo nejen vytvořit vhodné a klidné prostředí pro učení, ale i zajistit chod domácnosti, celodenní stravu, program pro volný čas.

Hlavní výzkumná otázka je:

Jakým způsobem docházelo k zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19?

V rodině nebyl dostatek technického vybavení potřebného pro plnění distanční výuky. Ani po odstranění tohoto problému nedošlo k výraznému zlepšení situace. Byla účast Pavla na online hodinách nepravidelná. Pokud se už přihlásil, tak neudržel dlouho pozornost a věnoval se jiným činnostem. Zadané úkoly odevzdával se zpožděním nebo nedostatečně vypracované.

Dílčí výzkumné otázky jsou:

1. Jaké byly příčiny zanedbávání výuky?

Jednou z příčin zanedbávání výuky byla neochota matky ve stanovený čas v základní škole vyzvedávat a vracet zadané úkoly. Při přechodu na online výuku se v rodině řešili potíže z důvodu absence koncového zařízení (počítač, tablet). Matka nenastavila dětem takový denní režim, kdy by bylo striktně nastaveno pravidelné vstávání, čas na školní povinnosti, odpočinek, úkoly, zábavu a spánek bez ponocování. V průběhu spolupráce s rodinou vyvstal další problém, kdy matka si stěžovala, že musí zajišťovat chod domácnosti. Částečně jí bylo uleveno tím, že škola poskytovala možnost školního stravování (oběda) v době distanční výuky.

2. Jaké jsou faktory vzniku zanedbávání výuky?

V rodině je sledováno několik rizikových faktorů, které mohou přispět k zanedbávání výuky. Rozchod rodičů byl provázen velmi dramatickými okolnostmi, byl plný křiku, pláče, nadávek, urážení. Následně téměř dva roky probíhalo soudní jednání, kterým byla upravena péče o děti. Oba rodiče se o tom druhém vyjadřují nevhodně a vzájemně dehonestují své rodičovské role. Pavel je velmi úzce citově navázán na matku, která pro něj představuje bezpečnou a stabilní osobu. Nicméně dlouholetý rodičovský konflikt, neklid v rodině, strach z možné změny péče nemůže pozitivně přispívat k soustředění se chlapce na školní povinnosti. V neposlední řadě docházelo k zanedbávání školních povinností z důvodu nepodnětného prostředí. Matka dlouhodobě nepracuje, nemá zvnitřněný denní režim a nevyžaduje ho ani po svých dětech. Péči o Pavla a jeho dva sourozence zajišťuje sama, musí zajistit veškeré potřeby svých dětí, práce v domácnosti a zvířata.

3. Jaké formy intervence při zjištění zanedbávání výuky byly využity ze strany OSPOD?

Na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny byl orgánem sociálně právní ochrany dětí vypracován individuální plán na ochranu dítěte, kde byly stanoveny cíle a kroky ke zlepšení situace. S rodiči proběhlo několik společných jednání. Jednoho se mimo rodiče účastnil i ředitel školy, který mohl svými poznatky o zajišťování školních povinností Pavla přispět k řešení tohoto problému. Rodiče byli při jednáních motivováni k řešení situace a byli zapojeni do tvorby individuálního plánu na ochranu dítěte.

4. Jak často se jednalo o opakující se situace?

Pavel byl zařazen do evidence OSPOD z důvodu nedostatečné péče až v době pandemie covid-19. OSPOD s rodinou v minulosti spolupracoval, ale z důvodu soudního řízení o úpravě péče, stanovení výživného a úpravě styku. V současné době je OSPOD znovu opatrovníkem nezletilého v řízení soudu o návrhu otce na změnu péče a o návrhu matky na zvýšení výživného.

Studie č. 3: Ivana

Vývoj Ivany je do velké míry ovlivněn komplikovanou rodinnou situací. Vzdělání není a nebylo v rodině prioritou, což vyplývá z přístupu rodičů k zajišťování školní docházky a podpory Ivany ve studiu.

Hlavní výzkumná otázka je:

Jakým způsobem docházelo k zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19?

Školou stanovené časy pro vyzvedávání pracovních listů se zadáním úkolů na určité období rodiče nerespektovali. Matka se do školy dostavovala většinou neohlášeně, bez předchozí domluvy, a to většinou jen případě, kdy šla zrovna okolo. Pokud nastalo delší časové období, kdy si rodiče úkoly nevyzvedli, tak je třídní učitelka rodině zanesla domů. I přes tuto intervenci docházelo k situaci, kdy úkoly nebyly vypracovávány a odevzdávány. Po zavedení online hodin do výuky se jich Ivana nezúčastňovala. Což rodina zdůvodňovala absencí koncového zařízení a internetového připojení. Škola tedy zapůjčila Ivaně tablet a přes nadaci se podařilo zajistit internetové připojení. Ani to připojování dívky do výuky nezajistilo.

Dílejší výzkumné otázky jsou:

1. Jaké byly příčiny zanedbávání výuky?

Rodiče nebyli ochotni se zabývat školními povinnostmi dcery. Distanční výuku brali spíše jako prázdniny. Matku obtěžovalo chodit si do školy pro úkoly a následně motivovat, podporovat a případně dopomoc dceři k jejich vypracování. Rodina nedisponovala potřebným technickým vybavením ani internetovým připojením. Problém byl i s dodávkami elektrické energie a rozvody v domě, kdy často vypadávala elektřina.

2. Jaké jsou faktory vzniku zanedbávání výuky?

U Ivany se jednalo o kombinaci mnoha faktorů, které ovlivňovali její školní povinnosti. V rodině neměla vytvořené dostatečně podnětné prostředí, absence rodičů o vzdělání dívky. Mezi rodiči docházelo k častým hádkám, vyskytovalo se násilí otce vůči matce, samotné Ivaně i jejím bratrům. Otec často popíjel alkohol. Žádný z rodičů dlouhodobě

nepracovat. V rodině nebyl nastavený řád a pravidla. U Ivany se začaly objevovat výchovné problémy, kdy začala lhát, krást, toulat se.

3. Jaké formy intervence při zjištění zanedbávání výuky byly využity ze strany OSPOD?

Rodině byla ze strany OSPOD dlouhodobě poskytována podpora a pomoc při řešení nepříznivé rodinné situace. S rodiči byl pravidelně vypracováván individuální plán na ochranu dítěte, kde byly stanoveny cíle na následující období. S rodiči bylo pravidelně jednáno jak na oddělení SPOD, tak byla prováděna šetření v rodině. Rovněž bylo opakovaně hovořeno s Ivanou. Rodině byla zprostředkována spolupráce s několika odborníky a to z důvodu řešení sociálních dávek, vyhledávání nového bydlení, řešení situace domácího násilí, nezaměstnanosti rodičů. Rodiče byli uznáni vinnými v přestupkovém řízení z důvodu zanedbávání povinné školní docházky svých dětí. Úřadem práce jim byli na tři měsíce odejmuty dávky pomoci v hmotné nouzi. Situace se nezlepšila a rodiče byli za zanedbávání povinné školní docházky dětí do školy odsouzeni soudem, kdy dostali nepodmíněný trest s podmínkou na 1 rok. Za účelem hledání řešení a nastavení systému pomoci byla uspořádána případová konference. Z důvodu obavy o zdravý a vývoj Ivany byl k soudu podán návrh na předběžné opatření, dle kterého byla svěřena do dětského diagnostického ústavu. Po umístění Ivany do dětského domova bylo s rodiči spolupracováno na tom, aby si vytvořili vhodné podmínky pro převzetí Ivany zpět do jejich péče. Byl nastaven kontakt Ivany s rodiči.

4. Jak často se jednalo o opakující se situace?

Rodina byla v evidenci orgánu sociálně právní ochrany dětí od roku 2017 a je s ní spolupracováno do současné doby. Matka spolupracovala s OSPOD již v minulosti, kdy pečovala o starší děti, které jsou nyní již zletilé.

Studie č. 4: Pavlína

Hlavní výzkumná otázka je:

Jakým způsobem docházelo k zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19?

Na jaře 2020 probíhala distanční výuka bez větších problémů. Rodiče si včas vyzvedávali zadávané úkoly, vypracované jej vracely. Škola upozorňovala na situaci, kdy některé

úkoly pravděpodobně za děti vypracovaly rodiče. Po znovuoobnovení prezenční výuky začalo docházet k situacím, kdy Pavlína do školy nechodila pravidelně. Jednalo se vždy o jedno až dvoudenní absence.

Dílčí výzkumné otázky jsou:

1. Jaké byly příčiny zanedbávání výuky?

Pavlína není rodiči vhodným způsobem motivována a podporována k plnění školních povinností. Rodiče Pavlíně nevěnují dostatek pozornosti a nejsou zapojeni do školních aktivit. Pavlína má problémy s motivací ke studiu, což může být způsobeno nedostatkem zájmu o školní předměty nebo nedostatečnou podporou ze strany rodičů. Dále Pavlína a její rodiče uvádějí, že trpí bolestivou menstruací, což jí brání v pravidelné docházce do školy.

2. Jaké jsou faktory vzniku zanedbávání výuky?

V rodině dochází k opakovanému zanedbávání povinné školní docházky z důvodu nedostatečné podpory a motivace ze strany rodičů. Pavlína není začleněna do kolektivu spolužáků a ve škole se vyhýbá neúspěchu. Matka, která má pouze základní vzdělání, nepřikládá školní docházce Pavlíny a ostatních dětí vysokou prioritu. Mezi rodiči dochází k častým konfliktům, kdy otec trvá na dodržování pravidel a pravidelné docházce, zatímco matka je laxní a hledá důvody, proč děti nemusí do školy chodit. V rodině chybí jasně stanovená pravidla a struktura. Další faktorem jsou ekonomické obtíže rodiny, které vedou k nedostatku finančních prostředků na nákup školních pomůcek.

3. Jaké formy intervence při zjištění zanedbávání výuky byly využity ze strany OSPOD?

Po zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny bylo přistoupeno k vypracování individuálního plánu na ochranu dítěte za účelem poskytnutí opatření a podpory. Cílem plánu bylo zajištění řádné docházky Pavlíny do školy, poskytnutí podpory školního psychologa pro Pavlínu a spolupráce rodiny se sociálně aktivizační službou. Opakovaně je s rodiči jednáno za účelem odstraňování nedostatků v zajišťování péče a školní docházky u Pavlíny a jejich sourozenců. Na rodiče bylo na Policii ČR podáno trestní oznámení z důvodu možného zanedbávání povinné školní docházky.

4. Jak často se jednalo o opakující se situace?

Zanedbávání školních povinností a povinné školní docházky není v této rodině novým jevem. V minulosti již byla situace řešena kvůli podobným problémům u staršího dítěte. Předchozí intervence v rodině vedla k dočasnému zlepšení situace, ale bohužel se jednalo o krátkodobé řešení. Nad výchovou staršího sourozence byl dokonce nařízen soudní dohled kvůli zanedbávání péče a školní docházky. Rodina byla v evidenci OSPOD v roce 2018, kdy rodiče byli odsouzeni za neplnění povinné školní docházky svých dětí na šest měsíců podmíněně s odkladem na osmáct měsíců. Po tomto restriktivním opatření rodiče došlo k nápravě a docházka dětí do školy byla bezproblémová. Nyní je s rodinou spolupracováno od roku 2021.

4.7 Diskuze

Bakalářské práce se zabývala problematikou zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19 z pohledu pracovníka OSPOD. Prezentací případových studií a v jejich podrobné analýze byly popsány a přiblíženy příběhy čtyř žáků základních škol u nichž docházelo k zanedbávání výuky v době pandemie covid-19. Zanedbávání povinné školní docházky je problém, který se objevuje od doby, kdy byla povinná školní docházka zavedena a období pandemie covid-19 nebylo výjimkou. Na počátku roku 2020, kdy vypukla pandemie koronaviru, nebyl nikdo na tuto situaci připravený. Jednalo se o specifické období, kdy školy byly nuceny změnit prezenční formu studia na distanční a hledaly vhodné způsoby, jak ji co nejefektivněji pro své žáky zajišťovat. Byly rodiny, jejichž děti přešli na tento typ vzdělávání prakticky bez potíží či s drobnými problémy, které byly při vzájemné dialogu v krátké době odstraněny. S takovými rodinami orgánem sociálně právní ochrany dětí spolupracováno nebylo, neboť nebyl důvod pro zařazení do evidence OSPOD.

Komunikace mezi rodinou a školou nemusí automaticky znamenat porušení rodičovských povinností. Samotná nedostatečná komunikace mezi rodinou a školou není důvodem pro zásah ze strany OSPOD pokud neexistuje závažné ohrožení zdravého vývoje dítěte. Je nutné rozlišovat mezi problémy souvisejícími s povinnou školní docházkou, které lze řešit na úrovni školy, a závažnějšími situacemi, které vyžadují intervenci sociálních orgánů.

V době pandemie covid-19 se orgány sociálně právní ochrany dětí mimo jiné často zabývaly situacemi, kdy docházelo k zanedbávání výuky u dětí na základní škole. Příčiny tohoto zanedbávání byly rozmanité. Jednou z hlavních příčin byla nedostatečná technická vybavenost rodin, včetně omezeného nebo žádného přístupu k internetu potřebnému pro distanční vzdělávání. Absence tohoto vybavení však nebyla sama o sobě důvodem k zařazení dítěte do evidence OSPOD. Mezi dalšími příčinami se objevovaly sociální faktory, špatná finanční situace, konflikty v rodině, výchovné problémy.

Mezi rizikové faktory zanedbávání výuky u popsaných příběhů můžeme zaznamenat nedostatečnou podporu rodičů ve vzdělávání svých dětí, nedostatečnou komunikaci mezi rodiči a školou, nedostatek motivace dětí k učení, nezaměstnanost rodičů či nadměrnou konzumaci alkoholu. Kombinace těchto příčin a rizikových faktorů často vedla k opakovaným porušováním povinností zajistit vhodnou výchovu a vzdělání dítěte a vyžadovala intervenci orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Dle tematické zprávy české školní inspekce o vzdělávání na dálku v základních a středních školách (Pavlas, Pražáková, Zatloukal, 2020, s. 5) byla úroveň zapojení žáků do výuky spojena s dostupností technického vybavení a připojení k internetu. U některých žáků hrála roli i jejich ochota angažovat se ve vzdělávání na dálku a podpora ze strany rodiny. Zapojení žáků do vzdělávání na základních školách ovlivňovala jejich motivace, sociální prostředí a schopnost komunikace se zákonnými zástupci.

Situace absence technického vybavení rodin při zajišťování výuky v době pandemie covid-19 byla řešena různými způsoby. Školy či vládní organizace často počítače či tablety, rodinám, které si je nemohly samy dovolit, zapůjčovaly. Různé organizace pomáhaly se zajišťováním technického vybavení i internetového připojení. Rychlé řešení problému s technickým vybavením bylo popsáno i v uvedených kazuistikách.

V bakalářské práci nazvané „Vzdělávání na prvním a druhém stupni základní školy v době pandemie covid-19“ autorka zmiňuje, že učitelům se lépe spolupracovalo s žáky prvního stupně ZŠ než s těmi z druhého. Jeden z faktorů spočíval v aktivní účasti rodičů na vzdělávání svých dětí. Někteří rodiče se svými dětmi seděli u počítače a sledovali výuku. Rovněž uvádí, že docházelo i k situacím, kdy rodiče děti omlouvali, že neodevzdaly domácí úkoly včas nebo že měly potíže s internetovým připojením. Občasné technické problémy jsou akceptovatelné, ale neměly by být na denním pořádku. (Grundzová, 2023, s. 54)

Rodinné prostředí může dítěti představovat špatné vzory nebo negativní postoj ke vzdělání. Školní docházku pak neberou příliš vážně, nepovažují ji za důležitou. Potýkají se se školním neúspěchem, špatným prospěchem, což snižuje jejich motivovanost pro vzdělání a zvyšuje riziko zanedbávání výuky. Za situace, kdy se v rodině vyskytují některé z dalších z rizikových faktorů, je zřejmé, že dítě situaci vnímá a ovlivňuje jeho soustředěnost při plnění školních povinností.

Z hlediska pracovníka OSPOD je důležité posuzovat rodinnou situaci z širší perspektivy. Vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, což zahrnuje sběr informací v oblasti zdravý, vzdělávání nebo vývojových potřeb dítěte. Dále zjištění rodinné situace jak v oblasti financí, tak vztahů, zjištění kapacity rodičů či širšího prostředí dítěte. Je třeba identifikovat negativní faktory ovlivňující dítě a na základě těchto informací poskytnout potřebnou podporu a pomoc. Vytvořit individuální plán na jeho ochranu, kterým bude nastaveno, jak potřeby naplnit, aby se tato rizika minimalizovala. Vždy se jedná o individuální posouzení každého případu.

Rodiče mají klíčovou úlohu při podpoře docházky svých dětí. Vytvoření podnětného prostředí pro školní úspěch a dodržování docházky je zásadní. Pomocí pravidelného rozvrhu činností mohou dítěti lépe organizovat den. To bylo zvláště důležité v době pandemie covid-19, kdy byly narušeny rutiny. Podporovat účast dětí ve vzdělávacích a volnočasových aktivitách. Vytvářet prostor pro otevřenou komunikaci a zajímat se o školní starosti. Udržovat zdravý životní styl u dětí, včetně vyvážené stravy, pravidelného pohybu a dostatečného odpočinku, což je klíčové nejen pro jejich fyzické zdraví, ale i pro jejich schopnost soustředit se při vyučování. Vytvářet domácí klima, které podporuje učení a motivaci ke vzdělávání. To může zahrnovat dostupnost učebních materiálů a podporu při domácích úkolech. V případě problémů nebo nepředvídatelných situací aktivně komunikovat se školou a hledat společné řešení.

Školní prostředí by mělo být podporující a přátelské, ale pokud se dítě setká s nepochopením ze strany učitelů nebo spolužáků, může to vést k tendenci vyhýbat se škole. Vrstevnické skupiny mohou také hrát významnou roli, neboť mohou žáka svádět k zanedbávání školních povinností a docházky do školy. Pedagog by neměl být pouze osobou, která vede žáky v procesu učení, ale také by se měl zajímat o jejich problémy, o to, co zrovna prožívají a případně jim poskytnout odpovídající poradenství a pomoc.

Pokud by někteří pedagogové četli tuto bakalářskou práci, buďte otevření a vnímaví k životům svých žáků a jejich prožitkům. Pravidelné uspořádávání třídních schůzek umožňuje učitelům informovat rodiče o pokroku žáků. Při řešení zanedbávání výuky je vhodné jednat individuálně. Snažte se najít příčinu a až poté hledat řešení. Důležitá je rychlá intervence a identifikace problému. Buďte ochotni vést dialog s oběma rodiči, i když to může být náročné. Rozhovor s rodiči je velmi účinný způsob, jak identifikovat a řešit problémy. Pokud u dítěte zaznamenáte problémy v plnění školní docházky, doporučuji co nejdříve uspořádat setkání s rodiči, projednat tyto nedostatky, seznámit je se školním řádem a vyjasnit si vzájemná očekávání. V případě, že si nevíte rady s nějakým problémem, obraťte se na odborníky – výchovného poradce, školní metodika prevence, školního psychologa nebo speciálního pedagoga.

Někteří učitelé hrozí rodičům oznámením na OSPOD, ale to není cesta, kterou bychom měli volit. Naopak, je důležité, abyste rodičům vysvětlili, že Vám záleží na jejich dítěti, na jeho zdravém vývoji, a že chcete, aby se rodinná situace zhodnotila a případně byla nalezena řešení, která ji zlepší.

Závěr

Autorka v bakalářské práci popsala problematiku zanedbávání výuky u dětí mladšího školního věku v době pandemie covid-19 z pohledu pracovníka OSPOD. V teoretické části se zaměřila na problematiku školní docházky, právo dětí na vzdělání, formy a metody výuky v době pandemie covid-19. Distanční vzdělávání bylo začleněno do školského zákona, a pokud by došlo k opatření omezující osobní účast žáků ve škole, může být znovu aktivováno. Dále byly popsány možnosti intervence v rodině, v nichž dochází k zanedbávání výuky. Možnosti řešení zanedbávání školní docházky jsou relevantní i pro dobu standardní prezenční výuky.

V empirické části autorka zpracovala čtyři případové studie dětí, u nichž docházelo k zanedbávání výuky v době pandemie covid-19. Jednalo se o děti z rodin, se kterými sama autorka v rámci výkonu svého povolání spolupracovala. Podrobně byla popsána osobní a rodinná anamnéza a byly použity informace ze spisové dokumentace dětí. U každého z případů byla pomocí analýzy zodpovězena hlavní výzkumná otázka a vedlejší výzkumné otázky.

Z výzkumného šetření vyplývá, že je důležité porozumět celkové situaci v rodině k přijetí takových opatření, která povedou k odstranění příčin zanedbávání vzdělávání.

Diskuze obsahuje několik doporučení pro praktické využití, která vyplývají z výzkumu a je vhodné je aplikovat. Výsledky výzkumu mohou poskytnout pedagogům nové strategie a přístupy při efektivním řešení zanedbávání školní výuky.

Pro předcházení této problematiky by bylo vhodné zahrnout do výuky na základních školách předmět péče o dítě, který by dětem poskytl potřebné znalosti a praktické dovednosti pro péči o dítě. Neboť některé děti nemají ve svých rodinách pozitivní vzory. Ne všichni rodiče představují pozitivní a inspirativní vzory pro své děti. Dětem pak schází znalost modelu chování vůči dětem, ale také hodnot a životních dovedností.

Dalším vhodným opatřením by mohlo být zavedení školního sociálního pedagoga do škol. Jeho legislativní ukotvení ve školském zákoně by mohlo sloužit jako primární prevence při řešení případů záškoláctví. Školní sociální pedagog znalý sociální situace rodiny by v mnohém mohl rodině pomoci ještě před tím, než dojde na intervenci OSPOD, společností vnímaného jako restriktivního orgánu.

Seznam použitých zdrojů

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Tutor a jeho role v distančním vzdělávání a v e-learningu*. Monografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3795-8.

BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny*. Vydání třetí, aktualizované a doplněné. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1624-7.

BERKI, Jan (ed.). *Jak podpořit výuku e-technologiami*. V Liberci: Technická univerzita, 2014. ISBN 978-80-7494-134-4.

ČESKÁ REPUBLIKA, 2020. Ministerstvo zdravotnictví: Mimořádné opatření. In: . Praha, ročník 2020, MZDR 10676/2020-1/MIN/KAN. Dostupné také z: <https://www.mzcr.cz/wpcontent/uploads/wepub/18696/40547/Mimo%20uzav%20z%20kladn%20ch,%20st%20edn%20ch%20a%20vysok%20Bdch%20kol%20od%2011.%202020.pdf>

DUŠKOVÁ, Šárka; HOFSCHEIDEROVÁ, Anna a KOUŘILOVÁ, Kamila. *Úmluva o právech dítěte: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7598-683-2.

GRUNDZOVÁ, Ludmila. *Vzdělávání na prvním a druhém stupni základní školy v době pandemie Covid-19*. Online. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o. 2023. Dostupné z: <https://theses.cz/id/uy2qq9/>.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-1968-2.

HRICOVÁ, Alena. *Metodologie v sociální práci*. Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-3636-0.

KOPECKÝ, Kamil. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Vzdělávání a informace. Olomouc: Hanex, 2006. ISBN 80-85783-50-9.

KOPECKÝ, Kamil; SZOTKOWSKI, René; KUBALA, Lukáš; KREJČÍ, Veronika a HAVELKA, Martin. *Moderní technologie ve výuce: (o moderních technologiích ve*

výuce s pedagogy pro pedagogy). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2021. ISBN 978-80-244-5925-7.

NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, Magdaléna. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

NOVOTNÁ, Věra; RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana a BURDOVÁ, Eva. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem: podrobný komentář k novele provedené zákonem č. 363/2021 Sb. od 1. 1. 2022: včetně změn účinných od 1. 1. 2025 a 1. 1. 2028*. 3. aktualizované vydání. Právo. Olomouc: ANAG, [2022]. ISBN 978-80-7754-366-0.

MŠMT. *Distanční výuka a duševní zdraví: Metodické doporučení pro školy*. [online]. Praha: MŠMT, 2021, 6 s. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/doporučení-k-distancni-vyuce-a-duševnimu-zdravi/>

MŠMT. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem*. [online]. Praha: MŠMT, 2020, 24 s. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf

MŠMT. *Metodické doporučení ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování*. [online]. Praha: MŠMT, 2024, 12 s. [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/metodicke-doporučení-msmt-k-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-a-omlouvani-zaku-z-vyučovani/>

PAVLAS, Tomáš, PRAŽÁKOVÁ Dana, ZATLOUKAL Tomáš, et al. Vzdělávání na dálku v základních a středních školách: Tematická zpráva [online]. In: . květen 2020 [cit. 2024-2-10]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Vzdelavani-na-dalku-v-ZS-a-SS>

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

Sbírka zákonů České republiky. 2020. Praha: Tiskárna ministerstva vnitra, p. o., 2020. ISSN 1211-1244

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠVARŤÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára, a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Nakladatelství Portál, 2007. ISBN 978-80-262-0644-6.

TICHÝ, Richard (2021) *MŠMT: Přehled provozu škol v období pandemie COVID19: jaro 2020 - 2021*. [Online]. In: Školský portál Pardubického kraje. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.klickevzdelani.cz/Management-skol/Reditelna/Provozni-zalezitosti/category/vseobecne-informace/msmt-prehled-provozu-skol-v-obdobi-pandemie-covid19-jaro-2020-2021>

Trestní zákoník 2010: zákon č. 40/2009 Sb. ; Trestní řád 2010 : jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 41/2009 Sb. : redakční uzávěrka 23. 2. 2009. ÚZ : úplné znění, č. 721. Ostrava: Sagit, 2009. ISBN 978-80-7208-736-5

United Nations human rights, 1995. *Universal declaration of human rights - Czech*, [online]. [cit. 2024-01-27] Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/czech-cesky>

United Nations, 2020. *Kids and families broaden global perspectives during covid-19*. [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/coronavirus/kids-and-families-broaden-global-perspectives-during-covid-19>

Ústava ČR: *Listina základních práv a svobod; Parlament ČR, ústavní soud, ombudsman, ministerstva; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů*. ISBN 978-80-7488-475-7.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. 2012 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. 2006 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast3>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů [online]. 2002 [cit. 2024-01-27]. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. [Zakonyprolidi.cz](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200) [online]. 1990 [cit. 2024-01-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200>

Zákon č. 349/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2020 [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-349>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2004, ve znění účinném od 1. 2. 2022 [cit. 2024-01-13]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

ZLÁMALOVÁ, Helena. *Tutor distančního vzdělávání: Texty k otevřenému a distančnímu vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002 dotisk. ISBN 80-244-0283-1.

ZLÁMALOVÁ, Helena. *Distanční vzdělávání a eLearning: učební text pro distanční studium*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-56-3.

ZOUNEK, Jiří. *E-learning - jedna z podob učení v moderní společnosti*. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta, č. 386. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5123-2.

Seznam použitých zkratk

§	paragraf
Čl.	článek
ČR	Česká republika
ČŠI	česká školní inspekce
ICT	informační a komunikační technologie
konz.	konzervatoř
MŠMT	ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSN	organizace spojených národů
OSPOD	oddělení sociálně právní ochrany dětí
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SŠ	střední škola
SVP	středisko výchovné péče
UNODC	úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu
VŠ	vysoká škola
ZŠ	základní škola

Tab. 1 Přehled provozu škol v období pandemie covid-19: jaro 2020 (Tichý, 2021)

✓ výuka probíhala nebo byla možná ve všech školách a ročnících ⊖ část ročníků či škol byla uzavřena či probíhala rotační výuka

✗ školy byly zcela uzavřeny (výjimkou mohly být konzultace s jednotlivci či malými skupinami, speciální školy, školy vyčleněné pro děti zdravotníků apod.)

jaro 2020	MŠ	ZŠ – 1. stupeň	ZŠ – 2. stupeň	SŠ, VOŠ konzervatoře	VŠ	
11. března – 7. května	✓ školy obvykle uzavřeny z rozhodnutí zřizovatele	✗	✗	✗	✗	20. dubna možný návrat posledních ročníků VŠ (skupiny do 5 studentů) – nezohledňujeme 27. dubna možný návrat všech ročníků VŠ – konzultace ve skupinách max. 5 studentů
11.–22. května	✓ školy obvykle uzavřeny z rozhodnutí zřizovatele	✗	⊖ dobrovolně 9. ročník (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně poslední ročníky (max. 15 žáků)	✓ běžná výuka všechny ročníky dle rozhodnutí VŠ (max. 15 osob)	
25.–29. května	✓ dobrovolně všechny ročníky	✓ dobrovolně všechny ročníky (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně 9. ročník (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně poslední ročníky (max. 15 žáků)	✓ obvykle zkouškové období	
1.–5. června	✓ dobrovolně všechny ročníky	✓ dobrovolně všechny ročníky (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně 9. ročník (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně poslední ročníky (max. 15 žáků) praktická výuka všechny ročníky	✓ obvykle zkouškové období	
8.–30. června	✓ dobrovolně všechny ročníky	✓ dobrovolně všechny ročníky (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně třídnické hodiny všechny ročníky (max. 15 žáků)	⊖ dobrovolně poslední ročníky (max. 15 žáků) dobrovolně praktická výuka a třídnické hodiny všechny ročníky (max. 15 žáků)	✓ obvykle zkouškové období	

podzim 2020	MŠ	ZŠ – 1. stupeň	ZŠ – 2. stupeň	SŠ, VOŠ konzervatoře	VŠ	
1. září – 9. října	✓	✓	✓	✓	✓	některé školy uzavřeny hygienickými stanicemi, některé VŠ i z vlastního rozhodnutí
12.–13. října	✓	✓	⊖ rotační výuka všechny ročníky	⊖ praktická výuka všechny ročníky, běžná výuka nižší stupeň gymnázií	✗	
14. října – 16. listopadu	✓	✗	✗	✗	✗	
18.–24. listopadu	✓	⊖ běžná výuka 1. a 2. ročníky	✗	✗	✗	
25.–27. listopadu	✓	⊖ běžná výuka 1. a 2. ročníky	✗	⊖ běžná výuka závěrečné ročníky, praktická výuka všechny ročníky	✗ praktická výuka poslední ročníky dle rozhodnutí VŠ (max. 20 studentů)	
30. listopadu – 4. prosince	✓	✓ běžná výuka všechny ročníky	⊖ běžná výuka 9. ročník, rotační výuka 6.–8. ročníky	⊖ běžná výuka závěrečné ročníky, praktická výuka všechny ročníky	✗	
7. prosince – 18. prosince	✓	✓ běžná výuka všechny ročníky	⊖ běžná výuka 9. ročník, rotační výuka 6.–8. ročníky	⊖ rotační výuka všechny ročníky	⊖ praktická výuka všechny ročníky, prezenční výuka 1. ročník dle rozhodnutí VŠ	
21. a 22. prosince	✓	✗ volno před prázdninami	✗ volno před prázdninami	✗ volno před prázdninami	✗ praktická výuka poslední ročníky dle rozhodnutí VŠ (max. 20 studentů)	

Tab. 2 Přehled provozu škol v období pandemie covid-19: podzim 2020 (Tichý, 2021)

jaro 2021	MŠ	ZŠ – 1. stupeň	ZŠ – 2. stupeň	SŠ, VOŠ konzervatoře	VŠ	
4. ledna – 26. února	✓	⊖ běžná výuka 1. a 2. ročníky	✗	✗	✗	opatření platilo od 27. prosince 2020, ale prakticky se uplatnilo od 4. ledna (po prázdninách)
1. března – 10. dubna	✗	✗	✗	✗	✗	
12.–23. dubna	⊖ běžná výuka předškolní ročník (max. 15 dětí)	⊖ rotační výuka všechny ročníky (běžná výuka přípravné třídy a malé školy)	✗	✗	✗	od 19. dubna možnost skupinové výuky žáků ohrožených školním neúspěchem na 2. stupni ZŠ
26.–30. dubna	⊖ 11 krajů: běžná výuka předškolní ročník (max. 15 dětí) 3 kraje: běžná výuka všechny ročníky	⊖ rotační výuka všechny ročníky (běžná výuka přípravné třídy a malé školy)	✗	⊖ praktická výuka všechny ročníky	✗ praktická výuka poslední ročník dle rozhodnutí VŠ	
3.–7. května	⊖ 7 krajů: běžná výuka předškolní ročník (max. 15 dětí) 7 krajů: běžná výuka všechny ročníky	⊖ rotační výuka všechny ročníky (běžná výuka přípravné třídy a malé školy)	⊖ rotační výuka všechny ročníky	⊖ praktická výuka všechny ročníky	✗ praktická výuka poslední ročník dle rozhodnutí VŠ	
10.–14. května	✓ běžná výuka všechny ročníky	⊖ rotační výuka všechny ročníky (běžná výuka přípravné třídy a malé školy)	⊖ rotační výuka všechny ročníky	⊖ praktická výuka všechny ročníky	⊖ praktická výuka všechny ročníky dle rozhodnutí VŠ ve většině krajů	
17.–21. května	✓ běžná výuka všechny ročníky	✓	✓	⊖ praktická výuka	⊖ praktická výuka všechny ročníky dle rozhodnutí VŠ	
24. května – 30. června	✓ běžná výuka všechny ročníky	✓	✓	?✓	⊖ praktická výuka všechny ročníky dle rozhodnutí VŠ	

Tab. 3 Přehled provozu škol v období pandemie covid-19: jaro 2021 (Tichý, 2021)